

АКТУАЛЬНА "ГАЗАВЫ ШАНТАЖ"	2 стар.	
ШМАТГАЛОССЕ ВІЗІТ ДЭЛЕГАЦЫІ САЮЗА ДЫЯСПАР РАСІІ	2 стар.	
КАРЫСНА ВЕДАЦЬ НА ЗАМЕТКУ БЕЛАРУСАМ ЗАМЕЖЖА	5 стар.	

БЯРЭЗІНСКАМУ ТЭАТРУ ПА СІЛАХ ДРАМАТУРГІЯ ШЭКСПІРА	6 стар.	
ХРЫСЦІЯНСКАЯ СТАРОНКА "ЖЫЦЦЕ І ВЕРА" Віктар ШМУРАДКА БУДУЎ ХРАМ ПА ЗАКОНУ ЗАЛАТОГА ВЯЧЭННЯ...	7 стар.	
КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГ	9-10 стар.	

СУАЙЧЫННІКІ Ў СВЕЦЕ ПАРАЛЕЛІ Лёніка ТАРАСЕВІЧА	11 стар.	
КЛУБ БЕЛАРУСКІХ ШКОЛ ВІЛЕНСКАЙ БЕЛАРУСКАЙ ГІМНАЗІЇ — 85	14 стар.	
КРОПКА НА КАРЦЕ НА МАРСЕ ТАКСАМА ЗАМЯТАЕ...	16 стар.	

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі Выдаецца з 6 красавіка 1955 года
19-26 лютага 2004 года, № 8-9 (2876) Цана 700 рублёў E-mail: golas_radzimy@tut.by

падзея

Свята кнігі ў Мінску

Некалькі дзён у Мінску доўжылася свята кнігі. Каб паказаць лепшае, што было створана за год, на XI Мінскай кніжнай выставе-кірмашы сабраліся каля 400 выдаўцоў і кнігараспаўсюджвальнікаў.

Навуковая, мастацкая, дзіцячая літаратура, дапаможнікі для студэнтаў і школьнікаў, падручнікі і мастацкія альбомы. Узровень сучаснай паліграфіі ўражвае. Цікавае да выставы з боку вялікай колькасці наведвальнікаў не саступае разнастайнасці і колькасці прапаноў. Каля 100 удзельнікаў — беларускія вытворцы. Шырока прадстаўлена Расія — 50 выдавецтваў, прадукцыя многіх з якіх друкуецца ў нашай краіне.

Прыехалі таксама вытворцы кніг са Славакіі, Украіны, Швецыі, Германіі, Кітая і ЗША — усяго з 32 краін свету. Уладзімір Дражын, які прысутнічаў на адкрыцці выставы, падкрэсліў, што і ў тэхнагенным грамадстве кніга па-ранейшаму адыгрывае сваю незаменную ролю ў адукацыі і духоўным развіцці грамадства.

Падчас выставы адбылося

ўручэнне ўзнагарод пераможцам конкурсу "Мастацтва кнігі", а таксама лепшым кніжным магазінам. Прайшлі семінары, прэзентацыі кніг асобных выдавецтваў.

Кніжны кірмаш стаў нагодай яшчэ раз прадэманстраваць і ўмацаваць сувязі ў інфармацыйнай галіне паміж Расіяй і Беларуссю. На думку міністра інфармацыі Беларусі Уладзіміра Русакевіча, беларускай інфармацыі ў Расіі яўна недастаткова. Калі на нашай тэрыторыі распаўсюджваецца 3 тысячы расійскіх выданняў, то ў Расіі — 40 беларускіх. Для выпраўлення сітуацыі няма ніякіх перашкод, акрамя матэрыяльных. Паміж нашымі краінамі з 1998 года існуе пагадненне ў галіне друку. І штогод зацвярджаецца план мерапрыемстваў з мэтай яго ажыццяўлення.

— Заканчэнне на 2-й стар. —

Газета "Голас Радзімы" ўключана ў падпісны каталог Расійскай Федэрацыі на I паўгоддзе 2004 года.

фэстываль

"Беларусь — мая песня"

Так называецца Другі ўсебеларускі фэстываль народнага мастацтва, прысвечаны 60-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Ён стартваў у кастрычніку 2003 года і прадоўжыцца да 5 ліпеня 2005 года, калі адбудуцца яго заключныя мерапрыемствы ў сталіцы нашай краіны. Пра гісторыю гэтага фэстывалю, яго мэты мы папрасілі расказаць начальніка Упраўлення культуры Мінска Тадэвуша СТРУЖЭЦКАГА.

— У якім годзе праходзіў першы фэстываль "Беларусь — мая песня" і якія традыцыі ўжо ім закладзены?

— У 1997 годзе, калі мы распачыналі першы фэстываль пад такой назвай, задумвалася, што гэта будзе самы буйны фэстываль, які ахопіць усе віды і жанры народнага мастацтва з перыядычнасцю заключных мерапрыемстваў раз у 5 гадоў. Паміж фэстывалю праходзяць агляды, адборачныя туры на ўзроўні вясковых клубаў, раёнаў і гарадоў, каб кожны таленавіты чалавек

або калектыў меў магчымасць браць у ім удзел, а журы — выбраць лепшых з лепшых. У гэтым нам бачыцца вялікі стымул для развіцця народнага мастацтва: рамёстваў і промыслаў, фальклорна-этнаграфічных калектываў, аматарскіх форм харавога, харэаграфічнага, тэатральнага, эстраднага і цыркавога, фота- і кінамастацтва. У той жа час Міністэрства культуры можа ўбачыць вынікі працы сваіх работнікаў, сучасныя тэндэнцыі ў развіцці народнага мастацтва.

— Заканчэнне на 3-й стар. —

спорт

Фота Гендзя Сямёнава, БелТА.

На выдатна прайшлі еўрапейскія спаборніцтвы ў Раўбічах

На 9-м чэмпіянаце Еўропы, які праходзіў пад Мінскам у Раўбічах, беларускія біятлісты заваявалі 7 медалёў, з іх 2 залатыя, 3 сярэбраныя і 2 бронзавыя. Акрамя таго, адзін залаты і адзін бронзавы медалі атрымалі нашы юніёры. З беларускіх спартсменаў найбольш паспяхова выступіла Алёна Зубрылава (на здымку). Яна заваявала "золата" ў спрыце, па сярэбранай ўзнагародзе ў індывідуальнай гонцы і эстафете, а таксама "бронзу" ў гонцы праследавання.

Прадстаўнікі Міжнароднай федэрацыі біятлона высока ацанілі правядзенне спаборніцтваў у Раўбічах — цудоўная новая траса, добрая арганізацыя на дзяржаўным узроўні, цёлыя сустрэчы і провады, выдатныя ўмовы пражывання спартсменаў і, як нідзе, актыўныя балельшчыкі.

Алімпійская прыкідка

Галоўнай спартыўнай падзеяй бягучага года, вядома, стануць Алімпійскія гульні ў Афінах, падрыхтоўку да якіх працягваюць каля 200 беларускіх атлетаў.

Па словах першага намесніка міністра спорту і турызму Валерыя Хатылёва, беларускія спартсмены ўжо заваявалі 102 алімпійскія ліцэнзіі па 17 відах спорту. Варта адзначыць велогоншчыцу, неаднаразовую чэмпіёнку свету Наталлю Цылінскую, пераможцаў сусветных чэмпіянатаў пляўчыху Алену Попчанку, лёгкаатлетаў Андрэя Міхневіча, Івана Ціхана і Ірыну Ятчанку. Дарэчы, мяркуецца, што на Алімпіядзе ў Афінах беларускія спартсмены могуць заваяваць 25 алімпійскіх узнагарод.

Міхаіл МАЗАКОЎ.

асоба

Нягаснучы талент

У БЕЛАРУСІ АДЗНАЧЫЛІ 100-годдзе 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ВЫДАТНАЙ СПЯВАКІ, НАРОДНАЙ АРТЫСТКІ СССР І БЕЛАРУСІ ЛАРЫСЫ АЛЕКСАНДРОЎСКОЙ.

...У мемарыяльным пакоі Ларысы Александровы у Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі — уласныя рэчы спявачкі: яе тэатральныя і канцэртныя строі, аксесуары да тэатральных касцюмаў. Тут асабісты нотны зборнік для выканання яе

операўных партый, праграмы да спектакляў, а таксама веер, кастаньеты і грэбень са спектакля "Кармэн", парасончык са спектакля "Чыю-Чыю-Сан", калье з "Царскай нявесты", пацеркі са спектакля "Яраслаўна".

—Заканчэнне на 2-3-й стар. —

Фота з архіва БелТА.

прызнанне

Ганаровы дыплом конкурсу імя Ежы Гедройца ўручаны газеце "Голас Радзімы"

"За добрасумленнасць і ўніверсальны веліччыню публіцыстыкі ў галіне культуры" Ганаровым дыпломам конкурсу імя Ежы Гедройца адзначана рэдакцыя газеты "Голас Радзімы".

Ежы Гедройц — постаць знакавая ў гісторыі польскай культуры. Ён ураджэнец Мінска, атрымаў журналіцкую адукацыю. Пасля вайны пачаў выдаваць у Францыі штомесячнік "Культура". Яшчэ ў 1950-х гадах ён прадказваў утварэнне на "крэсах

усходніх" незалежных дзяржаў Беларусі, Літвы і Украіны. Прарочыя словы Е.Гедройца збыліся, што яшчэ больш умацавала аўтарытэт "Культуры". Ежы Гедройц стаў Ганаровым грамадзянінам Літвы,

быў узнагароджаны ордэнам Гедыміна. Выставу, прысвечаную Е.Гедройцу, арганізаваў Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі.

У 1998 годзе ў Цэнтры імя Ф.Скарыны быў праведзены "круглы стол", прысвечаны вядомаму суайчынніку. Удзельнікі звярнуліся да польскага ўрада з прапановай устанавіць прэмію імя Ежы Гедройца для беларускіх публіцыстаў, аўтараў твораў, прысвечаных беларуска-польскаму культурнаму ўзаемадзеянню. Сёлета прэміі былі прысуджаны чачвэрты раз. Іх уручыў тае ўручэнне адбылося ў Пасольстве Польшчы ў Мінску.

шматгалоссе

У Камітэце па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь адбылася сустрэча з дэлегацыяй Саюза дзяспар Расійскай Федэрацыі (былы "Кангрэс нацыянальных аб'яднанняў Расіі") на чале з прэзідэнтам СДР, прэзідэнтам армянскай нацыянальна-культурнай аўтаноміі Масквы Вартаванам Мушагянам.

Візіт дэлегацыі Саюза дзяспар Расіі

У склад дэлегацыі ўваходзілі першы віцэ-прэзідэнт СДР, віцэ-прэзідэнт Федэрацыі яўрэйскіх арганізацый і абшчын Расіі Р.Спектар, сябар Прэзідыума СДР, старшыня выканкама Зямляцтва азербайджанцаў Расіі А.Керымаў, сябар Каардынацыйнага савета СДР, намеснік старшыні Таварыства літоўскай культуры Масквы А.Пятроніс, сакратар СДР па справах моладзі У.Малкін.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Дэлегацыю прыняў старшыня камітэта Станіслаў Буко. Быў абмеркаваны стан нацыянальнай палітыкі ў Беларусі і Расіі, пры гэтым В.Мушагян адзначыў, што Беларусь найбольш паспяхова вырашае пытанні інтэгрыравання ў грамадства нацыянальных меншасцей. Беларускі вопыт у кансалідацыі шматнацыянальнага грамадства карысны для ўсіх краін СНД, выказалі меркаванні госці.

Для больш блізкага знаёмства з жыццём нацыянальных супольнасцей гасцям была прапанавана праграма сустрэч з кіраўнікамі нацыянальных культурных аб'яднанняў Беларусі.

Дэлегацыя СДР наведвала Інстытут сацыяльна-палітычных даследаванняў пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, дзе ў працяг тэмы мела размову з дырэктарам інстытута А.Баньковым.

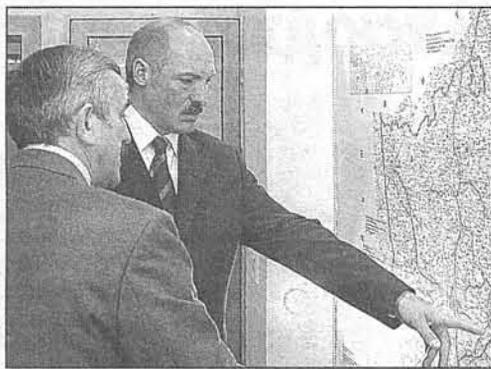
Госці прынялі ўдзел у перадачы Беларускага тэлебачання "Добрай раніцы, Беларусь" і мелі сустрэчы з прадстаўнікамі беларускіх сродкаў масавай інфармацыі.

НА ЗДЫМКУ: С.БУКО ўручыў В.МУШАГЯНУ зборнік заканадаўчых актаў аб абароне правоў нацыянальных супольнасцей Беларусі.

Віктар МАЦЮШЭНКА.

актуальна

Прэзідэнт Беларусі выказаўся супраць продажу "Белтрансгазу" па балансамым кошыце

Ва ўмовах рынкавай эканомікі па балансамым кошыце прадаць "фактычна за бясплатна іншай дзяржаве нацыянальны набытак, якім з'яўляецца "Белтрансгаз", — я на гэта пайсці не магу. Я не магу ўчыніць злачынства супраць уласнага народа". Аб гэтым заявіў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў ходзе наведвання 13 лютага "Белтрансгазу". Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў: тое, што паводле ацэнкі міжнародных аўдытараў каштуе амаль 5 мільярдаў долараў, нам прапаноўваюць прадаць па балансамым кошыце — гэта прыкладна 300-400 мільёнаў долараў.

Аляксандр Лукашэнка адзначыў: "Мы не настолькі багатыя, каб раскідвацца такімі сродкамі". Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў ходзе наведвання ААТ "Белтрансгаз" пацвердзіў, што на сённяшні дзень наша краіна па-ранейшаму забяспечваецца газам у поўным аб'ёме.

Аляксандр Лукашэнка запэўніў, што Беларусь не выходзіць з перагаворнага працэсу, хоць ён ідзе ў цяжкай абстаноўцы, з элементамі шантажу. Такая сітуацыя адбываецца ўжо не першы год. "Як толькі зіма, дык хтосьці хапаецца за вентыль газавай трубы. Учора вентыль газавай трубы закрылі на тры ці шэсць гадзін, вечарам адкрылі", — нагадаў кіраўнік дзяржавы.

Прэзідэнт адзначыў, што расійскі бок "загнуў дваіную цану

за газ да ўзроўню мінулага года" і прапанаваў Беларусь купляць газ на ўмовах Украіны — па 50 долараў за 1 тысячу кубоў газу. "Мы ім (Расіі. — Заўв.БелТА) пампем газ у Еўропу прыкладна па 50 цэнтаў. Пры гэтым Расія плаціць Украіне ў два-тры разы даражэй — больш за 1 доллар. Але расіяне гавораць, што нам столькі плаціць не будучы. Гэта што за пазіцыя?" — сказаў беларускі лідэр.

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што Беларусь разлічваецца за газ і аплачвае старыя даўгі. "Беларусь нельга папракнуць даўгамі, але нам павялічваюць у два разы цану, каб мы былі даўжнікамі, каб нас потым дзяўбці. Можа і ў гэтым палітыка?", — задаўся пытаннем Прэзідэнт.

БелТА.

бізнес-клуб

"Гроднаінвест" шукае партнёраў

Яшчэ 4 прадпрыемствы падрыхтавалі дакументы для рэгістрацыі ў якасці рэзідэнтаў свабоднай эканамічнай зоны "Гроднаінвест": яны зоймуцца вытворчасцю прадуктаў харчавання, пашыраць будаўнічую галіну СЭЗ.

"Гроднаінвест" працуе крыху больш за год і ўключае 20 рэзідэнтаў, апошні з якіх зарэгістраваны ўжо сёлета. Гэта прадпрыемства, заснавальнікамі якога выступілі грамадзяне Вялікабрытаніі, Францыі, Польшчы і Беларусі. Новы рэзідэнт збіраецца стварыць мэблеваю вытворчасць і прадаваць прадукцыю як на Захад, так і на Усход. Бо адзін з галоўных прыярытэтаў СЭЗ — вырабляць тавар на экспарт, не ствараючы канкурэнцыі для ўнутранай беларускай прамысловасці.

Яшчэ адзін прынцып — арыентавацца на мясцовы рынак рабочых рук: за мінулы год у "Гроднаінвест" створана 360 новых рабочых месцаў.

Па словах кіраўніка адміністрацыі СЭЗ Сяргея Ткачэнкі, цяпер найбольш дынамічна развіваецца

самы першы рэзідэнт зоны — літоўска-белгійскае прадпрыемства "Эдмундас і Кампанія", якое спецыялізуецца на пашыве верхняга жаночага адзення. Уся яго прадукцыя ідзе на экспарт, у асноўным у Бельгію. Таксама досыць хутка разгарнула вытворчасць прадпрыемства "Мэбля-Нёман".

Кіраўніцтва СЭЗ падтрымлівае вытворцаў, якія ўкараняюць новыя тэхналогіі на аснове айчынай сыравіны ў галіне будаўнічых матэрыялаў, дрэваапрацоўкі, перапрацоўкі сельскагаспадарчай прадукцыі. Але дзейнасць рэзідэнтаў разнастайная. Не знікае цікавасць патэнцыяльных інвестараў.

Сёлета адміністрацыя СЭЗ плануе прыцягнуць яшчэ 18 рэзідэнтаў.

Галіна ВІР.

падзея

Свята кнігі ў Мінску

Пачатак на 1-й стар.

Адбылося такое і сёлета, у дзень адкрыцця кніжнага кірмашу. У прысутнасці журналістаў Уладзімір Русакевіч і Валерыя Сіражэнка, намеснік міністра Расійскай Федэрацыі па справах друку, тэлерадыёвяшчання і сродкаў масавай камунікацыі, падпісалі план мерапрыемстваў па супрацоўніцтве ў галіне друку на 2004 год паміж Беларуссю і Расіяй.

Плануецца, што абедзве краі-

ны возьмуць удзел у выставах, іншых значных сумесных культурных мерапрыемствах — у прыватнасці, расійская дэлегацыя будзе на Дні беларускага пісьменства ў Тураве. Вызначаны дэталі правядзення «Славянскага базару ў Віцебску». Значная частка плана тычыцца агульных мерапрыемстваў Беларусі і Расіі, прысвечаных 60-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Алена СПАСЮК.

з прэс-канферэнцыі

Навука — прэстыж і бяспека дзяржавы

Навукова-тэхнічны патэнцыял з'яўляецца пытаннем прэстыжу і бяспекі дзяржавы. Каб абмеркаваць поспехі і праблемы ў навуцы, кіраўніцтва галіны і навукоўцы сустрэліся з журналістамі ў Нацыянальным прэс-цэнтры.

У сферы беларускай навукі працуе больш як 30 тысяч чалавек. А навукавай дзейнасцю займаецца больш за 300 арганізацый, навучальных устаноў і буйных вытворчых прадпрыемстваў. Толькі ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі працуе 11 000 навукоўцаў, у Мінпраме — 9 000, Міністэрстве аховы здароўя — 1 700. Па-ранейшаму застаецца актуальнай праблема выезду нашых навуковых кадраў за мяжу. Дзяржава зацікаўлена ў захаванні нацыянальных навуковых кадраў і будзе імкнуцца ствараць для іх працы належныя ўмовы, зазначыў старшыня Камітэта па навуцы і тэхналогіях Юрый Плескачэўскі.

Калі казаць пра заканадаўчую базу ў гэтай сферы, летась адобрана Канцэпцыя інавацыйнай палітыкі Рэспублікі Беларусь на 2003-2007 гады, а таксама канцэпцыя развіцця інтэлектуальнай уласнасці ў нашай краіне.

Выпрацоўваецца дзяржаўная інавацыйная стратэгія і праект Закона РБ "Аб дзяржаўнай падтрымцы і дзяржаўных гарантыях інавацыйнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь". Дзейнічае сістэма статыстычнай справаздачнасці аб стварэнні і выкарыстанні перадавых вытворчых тэхналогій, аб інавацыйнай дзейнасці прадпрыемстваў прамысловасці.

Цяпер у нашай краіне актыўна займаюцца інавацыйнай дзейнасцю каля 300 прадпрыемстваў, кажа галоўны навуковы сакратар НАН РБ Сяргей Жданок. У выніку такой працы краіна атрымлівае навукаёмістую і канкурэнтаздольную прадукцыю.

Свае дасягненні, напрацоўкі, якімі можна ганарыцца, ёсць у кожнай з навуковых галін, засведчылі на прэс-канферэнцыі. Спынімся на некаторых з іх. У медыцыне распрацаваны новыя метады лячэння ў хірургіі, падрыхтавана да вытворчасці ўстаноўка па атрыманні радыефарма-прапарата тэхнацыі 99-т, распрацавана тэхналогія вытворчасці набору для дыягностыкі некаторых форм гемафіліі, выраблена вопытная партыя дыягнастычных імуна-ферментных набораў і дэнтальных прапаратаў. Галоўная праблема для гэтай галіны навукі — практычнае выкарыстанне вырабаў медтэхнікі.

Алена СПАСЮК.

асоба

Нягаснучы талент

Пачатак на 1-й стар.

Побач з вялікім партрэтным здымкам Ларысы Пампееўны на манекене прадстаўлены тыя самыя канцэртныя строі, у якіх яна сфатаграфавана.

Гэты мемарыяльны пакой Аляксандраўскай падрыхтаваны з дапамогай Арыядны Ладзігінай, роднай пляменніцы Аляксандраўскай, прафесара Беларускай акадэміі музыкі.

Л.Аляксандраўская шмат зрабіла для нацыянальнага ма-

стацтва і ўвогуле для развіцця беларускай культуры. Шчырае, адухоўленае выкананне беларускіх народных песень прынесла спявачцы ўсенароднае прызнанне. "Чаму ж мне не пець", "Перапелачка", "Палыні мой, палыночак" — гэтыя і іншыя папулярныя народныя песні яна выконвала ў сваёй уласнай трактоўцы.

Гэта была сапраўды таленавітая, надзвычай адораная жанчына. Ужо ў 1927 годзе яна выконвала беларускія песні на

Індустрыя адпачынку

Амаль мільён чалавек адпачылі летась у беларускіх здраўніцах.

На базе Дзіцячага аздараўленчага цэнтру "Ждановічы" зараз адпачывае 250 дзяцей, якія прыехалі з Кармянскага і Нараўлянскага раёнаў. Усяго ж за 8 гадоў існавання цэнтру там паправілі здароўе 32 тысячы дзяцей з чарнобыльскай зоны. Свежае паветра, утульныя пакоі, залы для гульні, заняткаў фізкультурай, лячэбныя і фізіяпрацэдурны, шасціразовае харчаванне. Усе гэтыя фактары і мерапрыемствы сапраўды ідуць на карысць дзіцячаму арганізму. І цэнтр "Ждановічы" лічыцца адным з лепшых айчынных дзіцячых санаторыяў.

На яго базе і прайшла рэспубліканская нарада, прысвечаная санаторна-курортнаму лячэнню і аздараўленню насельніцтва, у якой прыняў удзел намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Уладзімір Дразын.

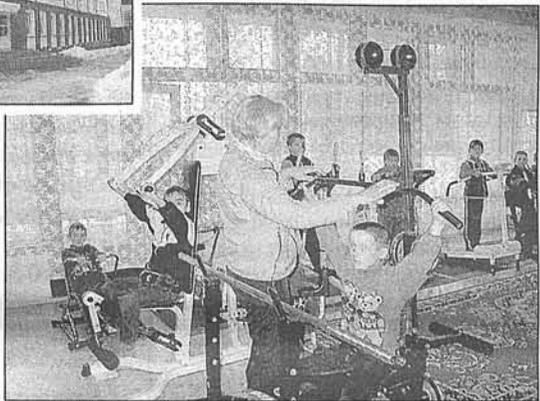

Дырэктар Рэспубліканскага цэнтру па аздараўленні і санаторна-курортным лячэнні насельніцтва Уладзімір Рыжанкоў паведаміў, што па лініі гэтай установы летась быў арганізаваны адпачынак у 143 здраўніцах. Усяго там адпачыла 998 тысяч чалавек, у тым ліку 760 тысяч дзяцей. Характэрна, што колькасць людзей, якія па заказу маюць права на выкарыстанне бясплатнай птуцы (у асноўным гэта тычыцца пацярпелых ад аварыі на ЧАЭС), знізілася, звязана з пэўнымі дэмаграфічнымі працэсамі. Але ў цэлым колькасць адпачыўшых павялічылася на 196 тысяч чалавек.

Многія санаторныя ўстановы могуць пахваліцца тым, што за мінулы год іх інфраструктура стала больш развітой, з'явілася новае лячэбнае абсталяванне. Так, Іван Аверчанка, генеральны дырэктар "Белаградраўніцы", у склад якой уваходзяць 9 лячэбных дарослых і дзіцячых устаноў, паведаміў, што на базе санаторыя адкрываюцца новыя лячэбныя кабінеты, а таксама з'яўляюцца сауны, басейны. Новае абсталяванне для лячэння, хоць і дорага

абыходзіцца, але хутка акупляецца, бо з'яўляецца больш пацярпелым, замежных у тым ліку. Дзякуючы пэўным гаспадарчым і арганізацыйным захадам, санаторыі "Белаградраўніцы" дынамічна развіваюцца. Ёсць і іншыя прыклады. Летась упершыню ў краіне ў санаторыі "Прыдняпроўскі" аб'яднання "Белпрафсаюзкурорт", у структуры якога 5 здраўніц, з'явілася аддзяленне на 60 месцаў для лячэння і рэабілітацыі хворых на дзіцячы цэрэбральны параліч.

Уладзімір Дразын, падкрэсліваючы, што паслуга з'яўляецца асновай эканомікі, адзначыў: ва ўсіх аздараўленчых установах варта развіваць сістэму паслуг. Зразумела, гэта справа не аднаго дня, але палітыка дзяржавы ў накірунку аздараўлення такая: не скарачаючы колькасць адпачываючых, скараціць выдаткі дзяржавы на галіну. Іншымі словамі, сістэма прапануецца знаходзіць новыя варыянты адпачынку, лячэння, баўлення вольнага часу. Інакш, папярэдзіў

У. Дразын, спажывец звернецца да канкурэнтаў, і грошы пойдучы за мяжу.

Зараз сістэма аздараўлення ў нашай краіне перажывае пераходны перыяд, і вельмі важна, каб здраўніцы развівалі сервіс, своечасова зарыентаваліся на аказанне няпрофільных, да прыкладу, турыстычных, паслуг. Дзяржава, падкрэсліў У. Дразын, не будзе павялічваць выдаткі на галіну. Тым жа, хто ў ёй працуе, прапанавана паставіцца з дзяржаўным падыходам да справы, скараціць прамежкавыя звыёны і наладжваць у сістэме аздараўлення сучасную індустрыю адпачынку.

НА ЗДЫМКАХ: адзін з карпусоў цэнтру «Ждановічы»; інструктар па лячэбнай фізкультуры Ірына МАРТЫНЕНКА дапамагае Юрыю ДАЦЭНКУ з Нароўлі асвойваць трэнажор.

Алена СПАСЮК.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Міжнароднай музычнай выставе ў Франкфурце-на-Майне, потым гастралювала па Германіі і Швецыі — гэта, прынамсі, быў першы выезд беларускіх артыстаў за мяжу... Шырокі дыяпазон голасу даваў магчымасць спявачцы выконваць і сапранавае парты. Спецыялісты адзначалі: уласцівыя Александраскай музыкальнасць і драматычны тэмперамент абумоўлівалі моцнае ўздзеянне створаных ёю вобразаў на публіку. З велізарным поспехам яна выконвала парты ў нацыянальных оперных спектаклях, запамінальнымі былі вобразы Марысы

і Алесі ("Міхась Падгорны" і "Алеся" Я.Цікоцкага), Надзейкі ("Кветка шчасця" А.Туранкова), Марыі Грыгатовіч ("Кастусь Каліноўскі" Д.Лукаса). Адметнай вачкальна-сцэнічнай трактоўкай вызначаліся і выкананыя ёю парты ў лепшых класічных і савецкіх операх. А на "рэжысёрскім рахунку" Ларысы Александраскай — больш за дзесятак пастацовак... Яна была першым старшынёй Беларускага тэатральнага аб'яднання, якое ўзначальвала на працягу 30 гадоў.

Галіна ВІР.

На балоцістым востраве Зыслаў, што на Любаншчыне, у гады Вялікай Айчыннай вайны базіраваліся падпольныя партыйныя і камсамольскія органы Мінска, штабы Мінскага партызанскага злучэння і 25-й партызанскай брыгады імя Панамарэнкі. На востраве партызаны пабудавалі аэрадром. Самалёты, якія прыляталі на яго з "вялікай зямлі", дастаўлялі зброю, боепрыпасы, медыкаменты, забіралі раненых.

На месцы былой партызанскай базы пабудаваны мемарыяльны комплекс. Тут жа ўстаноўлены помнік на брацкай магіле, дзе пахавана 290 воінаў і партызан. Шэсць партызанскіх зямлянак расказваюць аб сціплым быцце народных мсціўцаў.

Напярэдадні 60-годдзя Вялікай Перамогі сюды прыязджаюць былыя партызаны, моладзь.

НА ЗДЫМКУ: у такіх зямлянках жылі партызаны.

Фота Аляксандра ТАЛОЧКІ, БелТА.

фестываль

"Беларусь — мая песня"

— Пачатак на 1-й стар. —

— Пэўна, навукоўцы ўводзіць у склад журы, каб мець магчымасць бачыць гэтыя тэндэнцыі ў стадыі падрыхтоўкі фестывалю?

— Абавязкова. Але на ўзроўні ўжо адборачных абласных тураў. Раённыя будуць праводзіцца сваімі сіламі.

— Наколькі я ведаю, гэты этап зараз і адбываецца. Пасля таго як восенню 2003 года была вывучана фальклорная спадчына ў рэгіёнах, развучваўся і напайняўся рэпертуар, фарміраваліся мастацкія праграмы, адбыліся сельскія агляды-конкурсы аматарскай творчасці. А зараз праходзяць гарадскія і раённыя агляды...

— Так. А з красавіка па снежань гэтага года пройдуць абласныя агляды, конкурсы, выставы народнага мастацтва.

— Менавіта на гэтым этапе пачынаюць працаваць спецыялісты, якія ўвайшлі ў журы?

— Створаны мастацкі савет фестывалю, у які ўваходзяць кіраўнікі творчых секцый і вядучыя спецыялісты па асноўных жанрах народнага мастацтва. Гэта дасць магчымасць мець адны падыходы да вызначэння лепшых калектываў і выканаўцаў краіны. Сёння ў нас каля 2 тысяч калектываў, якія носяць званне "народны" і "ўзорны", гэта вышэйшы творчы ўзровень. І ён увесь час удасканальваецца.

— Фестываль "Беларусь — мая песня" мае статус усебеларускага, праводзіцца на самым высокім дзяржаўным узроўні: старшыня аргкамітэта — намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Уладзімір Дразын. З чаго вынікае такі падыход?

— Справа ў тым, што агульнабеларускі фестываль патрабуе значных арганізацыйных высілкаў. Да таго ж у ім бяруць удзел і прадстаўнікі вышэйшых наву-

чальных устаноў, і творчых саюзаў, грамадскіх аб'яднанняў, арміі і міліцыі. Ён выходзіць за рамкі дзейнасці Міністэрства культуры. Створаны аргкамітэт змога па сваіх паўнамоцтвах вырашаць самыя складаныя арганізацыйныя і творчыя пытанні.

— Упраўленне, якое вы ўзначальваеце, садзейнічае таму, што праз дзейнасць культасветустаноў адбываецца захаванне і развіццё беларускай мовы і народнай песні, танцаў, музыкі, прапаганда беларускай кнігі і перыядычных выданняў — усяго этнічна важнага для існавання беларускага народа. Працэсы глабалізацыі і урбанізацыі вядуць да развіцця масавай культуры, знішчэння вёскі, дзе зарадзілася, развівалася і складалася традыцыйная народная культура. Наколькі фестываль "Беларусь — мая песня" можа і надалей садзейнічаць захаванню традыцыйнай культуры беларусаў? Да таго ж гэты год аб'яўлены ў нашай краіне годам адраджэння вёскі. Значыць, наш урад разумее, якая гэта важная палітычная і ўсенародная задача. А як яна будзе ажыццяўляцца Міністэрствам культуры?

— Народнае мастацтва заўсёды было падмуркам, базісам для развіцця прафесійнага мастацтва. Яно найбольш поўна і дасканалерадае сутнасць свайго народа, этнічную адметнасць краіны. І гэта павінна быць прырытэтам дзяржавы ў галіне культуры. Амаатарская творчасць не можа развівацца без падтрымкі дзяржавы. А сёння ўзровень нашай аматарскай творчасці вельмі высокі, часам не ніжэйшы за прафесійны.

Асабліва важна, каб каштоўнасць сваіх рэгіянальных традыцый разумелі кіраўнікі раёнаў і абласцей. Напрыклад, у нашай краіне апошнія гады адбываецца унікальная з'ява — адраджэнне і развіццё народных рамёстваў. Дзесяткі, сотні майстроў

Мемарыял на востраве Зыслаў

з'яўляюцца ў раёнах, і задача мясцовых улад — дапамагчы ім, стварыць спрыяльныя ўмовы. Кожны такі майстар — візітка раёна, ён выяўляе нейкія адметныя спрадвечныя традыцыі.

— Часам можна пачуць, як раённыя чыноўнікі выказваюць сваю незадаволенасць: надта многа ў нас фестывалю. Між тым на Віцебшчыне кіраўнікі вобласці, наадварот, імкнуцца да гэтага, ставяць перад сабой задачу, каб кожны раённы цэнтр меў свой фестываль, які б вызначыў адметнасць той ці іншай мясціны. Што вы можаце сказаць на гэты конт, калі супаставіць фестывальныя традыцыі Беларусі і іншых краін?

— Да гонару работнікаў культуры, у нас апошнія дзесяцігоддзе фарміруецца сістэма фестывалю рэгіянальных, адметных, цікавых: "Браслаўскія зарніцы", "Звіняць цымбалы і гармонік" — міжнародны фестываль у Паставах, "Бярэзінская рампа" — Мінскі абласны фестываль народных тэатраў, фестываль народнага гумару ў вёсцы Аўцюкі Калінкавіцкага раёна, "Палескі карагод" у Пінску і шмат іншых. Як правіла, такія фестывалі праводзяцца там, дзе ёсць адпаведнае асяроддзе, калектывы-завадатары, арганізатары, дзе ёсць падтрымка мясцовых улад.

Што да колькасці фестывалю, то ў Заходняй Еўропе кожны гарадок мае свой фестываль, да якога ўсе жыхары рыхтуюцца цэлы год. І гэта дае свае вынікі: можна далучыцца да высокага мастацтва, праявіць свае творчыя і арганізацыйныя здольнасці, фестываль напайняе цікавым зместам жыццё, павышае бытавую культуру. Тое ж адбываецца і ў нас там, дзе ёсць традыцыйныя фестывалі. Пры разумнай арганізацыі турызму з цягам часу яны будуць даваць прыбытак. Аднак ні з чым не параўнаць той выхаваўчы эффект, які яны маюць. Лічу, што фестывалі трэба праводзіць на розных узроўнях і іх павінна быць значна больш.

Гуарыла Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

дата

Урачыстасці,
прывечаныя

Тадэвушу Касцюшку

Урачыстыя мерапрыемствы, прымеркаваныя да 258-й гадавіны з дня нараджэння Андрэя Тадэвуша Банавентуры Касцюшкі, прайшлі ў Мерачойшчыне Івацэвіцкага раёна, дзе знаходзіцца дом нашага знамітага земляка.

Цяпер тут устаноўлены памятны камень, а побач на раскапаным падмурку пачаліся работы па аднаўленні дома і сядзібы Касцюшкі. Зваршэнне работ намечана на ліпень бягучага года. У далейшым тут будзе арганізаваны Музей-фальварак XVIII стагоддзя.

Ушанаваць памяць вялікага сына беларускай зямлі, які ў далейшым стаў і нацыянальным героем ЗША, Польшчы, ганаровым грамадзянінам Францыі, прыехалі кіраўнікі Брэсцкай вобласці і Івацэвіцкага раёна, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Джордж Крол, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Францыі ў Беларусі Стэфан Хмялеўскі, прадстаўнік Пасольства Польшчы ў Рэспубліцы Беларусь Марэк Буцько, другі сакратар Пасольства Літвы ў Беларусі Мар'ян Семаковіч.

НА ЗДЫМКАХ: памятны надпіс, замацаваны на камені побач з месцам, дзе быў дом Тадэвуша Касцюшкі; адна з мясцін, звязаных з імем Андрэя Тадэвуша Банавентуры Касцюшкі, — касцёл Святой Тройцы ў Косаве. З 1520 года тут знаходзіўся драўляны будынак, у якім у 1746 годзе хрысцілі Тадэвуша Касцюшку. Пасля пажару ў 1872 годзе касцёл быў нанова адбудаваны з цэглы і ў гэтым выглядзе існуе ў нашы дні.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

весткі з таварыства "радзіма"

Крыху больш як год існуе ў горадзе Астана (Казахстан) культурны цэнтр "Беларусь". Але за гэты кароткі час ён ужо добра заявіў аб сабе. Кіруюць цэнтрам самаадданыя людзі, якія праводзяць вялікую і плённую працу, гэта перш за ўсё старшыня Аляксандра Раманава. Таленавіты і няўрымслівы чалавек, яна шмат энергіі і часу аддае, каб цэнтр працаваў і беларусы займалі дастойнае месца сярод іншых нацыянальных меншасцей, якія жывуць у Казахстане. За сваю работу і садзейнічанне захаванню беларускай народнай спадчыны Аляксандра Фёдарайна ўзнагароджана Ганаровай граматай Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь. Цэніць і ганарыцца яе справай і таварыства "Радзіма".

Поглед з Аляксандрай Фёдарайнай гэтак жа аддана і з душой працуе Тамара Батрак, якая з'яўляецца мастацкім кіраўніком, а таксама выкладчыцай беларускай мовы ў надзельнай школе. Дарэчы, у лістападзе мінулага года яна прымала ўдзел у курсах для кіраўнікоў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці, якія праводзіла таварыства "Радзіма". Пасля нашага знаёмства кантакты ўсё больш умацоўваюцца. Восі і апошнім разам Тамара Іванайна падзялілася сваімі ўражаннямі аб мерапрыемстве, у якім прынялі ўдзел і прадстаўнікі беларускай дыяспары з культурнага цэнтра "Беларусь". Спадзяёмся, гэта інфармацыя будзе цікавай і для чытачоў "Голасу Радзімы".

Галіна НАВІЦКАЯ, супрацоўнік таварыства "Радзіма".

Астана склікала першацаліннікаў

У Астане, сталіцы Рэспублікі Казахстан (былы Цалінаград), адбылося ўрачыстае пасяджэнне, прывечанае 50-годдзю асваення цалінных і залежных зямель. З Казахстана, Беларусі, Украіны і нават Германіі з'ехаліся праслаўленыя першацаліннікі. У 1954 годзе яны прыбылі ў халодны буранны Казахстан, каб пабудаваць новыя саўгасы і зрабіць гэты край хлебнай жытніцай вялікай краіны.

Сярод гасцей-беларусаў былі А.Старшынін, які працаваў у Паўладарскай вобласці, А.Пытляк — камбайнер з Какчэтайскай вобласці, А.Генчык — трактарыст саўгаса з Паўладарскай вобласці, В.Глазава — жывёлавод Паўладарскай вобласці. Цяпер усе яны жывуць у Беларусі.

З цікавасцю слухалі ўдзельнікі пасяджэння выступленне беларуса А.Камара, які ў 16 гадоў упершыню ад бацькоў з буханкай хлеба і кавалкам сала збег на цаліну. Стаў слаўным трактарыстам. Пражыў у Цалінаградскай воб-

ласці 37 гадоў і вярнуўся з сям'ёй у родныя мясціны.

Пасля пасяджэння адбыўся грандыёзны канцэрт з удзелам казахстанскіх і расійскіх зорак: Бібігуль Тулягенавай, Алібека Днішава, Валянціны Талкуновай, акцёра Сяргея Шакурава, кампазітара Е.Радыгіна, аўтара вядомай песні "Едут новоселы по земле целинной..." У канцэрте прыняў удзел і беларускі вакальны ансамбль "Вясёлка" з нашага культурнага цэнтра "Беларусь" горада Астаны.

На памяць аб гэтай падзеі ў нас засталіся аўтографы і фотаздымкі ўдзельнікаў ансамбля з артыстамі і беларусамі-першацаліннікамі. Прэзідэнт Рэспублікі Казахстан Н.Назарбаеў ад усяго сэрца падзякаваў усім цаліннікам за іх гераічны подзвіг, успомніўшы залатыя словы: "Хлеб — усяму галава!".

Тамара БАТРАК,
мастацкі кіраўнік ансамбля.

супрацоўніцтва

Збліжэнне культур — паўсядзённы клопат

ІНСТЫТУТУ ІМЯ ГЁТЭ Ў МІНСКУ — 10 ГАДОЎ

Інстытут імя Гётэ мае свае прадстаўніцтвы больш чым у 100 краінах свету. У Беларусі за 10 гадоў існавання інстытут наладзіў эфектыўную адукацыйна-культуралагічную дзейнасць, цесна супрацоўнічае з Нацыянальным мастацкім музеем, Акадэміяй мастацтваў, музеямі і тэатрамі ў Мінску і іншых беларускіх гарадах. Дзякуючы намаганням інстытута, Германія і Беларусь сталі бліжэй. З пытаннем, што вызначае дзейнасць Інстытута імя Гётэ ў Мінску, я звярнулася да яго дырэктара фрау Барбары Фрэнкель-Тонэт.

— Мы ганарымся сваёй бібліятэкай і моўнымі курсамі. Бібліятэчны фонд — каля 9 тысяч кніг на нямецкай мове. Літаратура мастацкая, па гісторыі, геаграфіі, нават па матэматыцы. Тут жа — свежыя газеты і часопісы. Ёсць камп'ютэры з выхадам у Інтэрнэт і электронным каталогам выданняў, тэлевізары для прагляду праграм на нямецкай мове і відэакасет. Асноўны прынцып бібліятэкі — адкрыты фонд. І да нас ідуць чытачы — студэнты, выкладчыкі, проста зацікаўленыя людзі.

Моўныя курсы карыстаюцца вялікай папулярнасцю, бо мы маем высокакваліфікаваных выкладчыкаў і добрае тэхнічнае аснашчэнне. Калі ў 1998 годзе курсаў было 17, а слухачоў — 464, то ў 2002-м на 54 курсах займалася ўжо 1120 чалавек, 20 з якіх пазней прайшлі стажыроўку ў Германіі. Акрамя таго, мы дапамагаем школам у выкладанні нямецкай мовы — праводзім семінары для настаўнікаў, перадаём навучальныя дапаможнікі.

— Як мне падаецца, галоўны прынцып вашай працы дыялог з беларускімі партнёрамі...

— Сапраўды, Інстытут імя Гётэ не мае нейкіх аднолькавых заходаў для працы ў розных краінах. Праграмы ўзнікаюць у дыялогу з партнёрамі. У Мінску робім тое, у чым зацікаўлены беларускія партнёры. Гэта тычыцца ўсіх галін: музыкі, тэатра, літаратурных праектаў. Да прыкладу, зараз рыхтуецца публікацыя сучасных нямецкіх п'ес на рускай і беларускай мовах. І выдадзены будуць менавіта тыя творы, якія зацікавілі беларускі бок.

— Якія адукацыйныя практыкі распрацоўваюцца зараз?

— Сумесны праект Пасольства Германіі ў асобе Інстытута імя Гётэ і Пасольства Францыі ў Беларусі звязаны з распаўсюджваннем літаратуры бібліюсам, спецыяльна прыстасаваным і абсталяваным аўтобусам для захоўвання і перавозкі кніг. У Францыі і Германіі ўжо даўно

праект

Індыйскіх урачоў рыхтуюць у Гомелі

Пасол Індыі ў Беларусі Тара Сінг наведваў Гомельскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт, дзе сёлета ўпершыню набралі групу каля 40 студэнтаў з Індыі. На сустрэчы з рэктарам універсітэта Сяргеем Жаваранкам пасол выказаў жаданне павялічыць колькасць індыйскіх студэнтаў.

НА ЗДЫМКУ: студэнты з Індыі з паслом Тара СІНГАМ.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

сітуацыя

"Хуткая дапамога" без
Чырвонага Крыжа

Беларуская служба "хуткай дапамогі" не будзе больш выкарыстоўваць на сваіх машынах эмблему Чырвонага Крыжа.

Такое рашэнне прынята ў сувязі з пісьмом, накіраваным у Міністэрства аховы здароўя Беларусі швейцарскім Чырвоным Крыжам. Рэкамендацыі зняць з машын "хуткай дапамогі" чырвоны крыж швейцарскі бок тлумачыць тым, што гэты знак быў запатэнтаваны Швейцарыяй больш за 100 гадоў назад. Найбольш прымальнай сімволікай беларускай "хуткай дапамогі" можа стаць эмблема Міжнароднай службы выратавання ў выглядзе зялёнага шасцілістка і медыцынскай іголка са змяй.

дом дружбы

"У суседзях нямецкіх
чужых святаў"

Гэтыя словы прагучалі з вуснаў Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Літоўскай Рэспублікі Іонаса Паслаўскаса. Выступіў жа ён на вечары, прывечаным беларуска-літоўскаму культурнаму ўзаемадзеянню, які прайшоў у Доме дружбы напярэдадні нацыянальнага свята суседзях — 86-й гадавіны ўзнаўлення Літоўскай Дзяржавы.

На вечары гаварылася пераважна пра жыццё і творчасць класіка літоўскай літаратуры Крысцінаса Данелайціса (з дня яго нараджэння прайшло 290 гадоў), пра яго паэму "Чатыры пары года", у якой апэтызавана цяжкая праца земляроба. Гэтую паэму, тыпалагічна блізкую да "Новай зямлі" Якуба Коласа, па-майстэрску пераклаў на беларускую мову Аляксей Зарыцкі. Урыўкі з паэмы гучалі на беларускай, літоўскай і рускай мовах у выкананні сяброў таварыства "Беларусь — Літва", артыстка рускага драмтэатра Эмілія Пранцкене.

Адначасова выступіўшы, паэт Сяргей Панізнік, рэжысёр і грамадскі дзеяч Віргінія Тарнаўскайтэ, вядучая вечара намеснік старшыні таварыства "Беларусь — Літва", дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Наталля Чуева, узнімалі больш агульныя пытанні: пра падабенства і адметнасці ў развіцці беларускай і літоўскай культур, этапы іх узаемадзеяння, неабходнасць ажывіць узаемапераклад мастацкіх твораў. Прыводзіліся прыклады літванізмаў у беларускай мове і беларусізмаў у літоўскай.

У заключэнне выступіў гурт "Маестат", які паказаў некалькі танцаў часоў супольнага Вялікага княства Літоўскага. Пры гэтым аглядзелі выставу твораў беларускіх мастакоў, прывечаную таму ж княству. Арганізатарам яе быў вядомы жывапісец Уладзімір Стальмашонак.

Вячаслаў Чамарыцкі
сябар праўлення таварыства
"Беларусь — Літва"

Алена СПАСЮК.

дыпкур'ер

ІНВЭСЦІРАВАННЕ

Даходы замежных прадпрыемстваў павялічваюцца

У МЗС Беларусі адбылася сустрэча міністра замежных спраў Сяргея Мартынава з кіраўнікамі сумесных і замежных прадпрыемстваў, зарэгістраваных на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

У размове прынялі ўдзел прадстаўнікі такіх буйных кампаній, як СП ЗАТ "Мілавіца", СП ТАА "Санта-Брэмар", СП ЗАТ "Оціка", ЗП "Маскер Медзікал", СП ТАА "Беліта", СП ЗАТ "МАЗ-МАН", ЗП "Кока-кола Беларусь" і іншыя.

У ходзе сустрэчы С.Мартынаў адзначыў, што больш за 60 працэнтаў прамысловай прадукцыі ў мінулым годзе ў Рэспубліцы Беларусь было выраблена прыватным сектарам. Немалую ролю ў гэтым адыгралі сумесныя і замежныя прадпрыемствы. Тэмпы прыросту аб'ёмаў вытворчасці ў супастаўных цэнах у СП і ЗП склалі 116,2 працэнта, у тым ліку для ЗП — 128 працэнтаў.

Удзельнікі сустрэчы абмеркавалі бягучыя праблемы развіцця сумесных і замежных прадпрыемстваў у Беларусі, прыцягнення інвестыцый і ўкаранення ў вытворчасць новых тэхналогій. Адбыўся абмен думкамі па пытаннях нарошчвання экспарту і пашырэння прысутнасці беларускіх тавараў на замежных рынках, у першую чаргу — на еўрапейскім і расійскім.

НАВУКОВАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

Беларускія вучоныя наведалі Паўднёва-Афрыканскую Рэспубліку
ПАР наведала дэлегацыя на чале са старшынёй Камітэта карысна ведаць

па навуцы і тэхналогіях Рэспублікі Беларусь Юрыем Плескачэўскім.

У ходзе візіту прайшло пасяджэнне Сумеснай беларуска-паўднёваафрыканскай камісіі па навукова-тэхнічным супрацоўніцтве. Была падпісана Праграма супрацоўніцтва на 2004-2006 гады, якой вызначаны прыярытэтыя накірункі ўзаемадзейнення паміж дзвюма краінамі: фармацэўтыка, біятэхналогіі, мінералы і металургія, лазерныя тэхналогіі, матэрыялазнаўства, машынабудаванне.

Асобую ўвагу бакі надалі абмеркаванню дэталей правядзення Дзён навукі і тэхнікі Беларусі ў ПАР у лістападзе бягучага года. Удзельнікі разгледзелі таксама ход рэалізацыі двухбаковых праектаў у сферы навукі і тэхналогій.

У ходзе наведвання дэлегацыяй навуковых і вытворчых цэнтраў ПАР былі праведзены перамовы і дасягнуты шэраг дамоўленасцей аб сумесных даследаваннях і праектах, якія маюць эканамічнае і сацыяльнае значэнне для абедзвюх краін.

СТАСУНКІ

Сустрэча ў брытанскім парламенце

У брытанскім парламенце адбылася сустрэча пасла Беларусі ў Вялікабрытаніі і Паўночнай Ірландыі Аляксея Мажухова з сакратаром Брытан-Беларускай міжпартыйнай парламенцкай групы, членам палаты лордаў парламента лордам Пансонбі.

У ходзе сустрэчы абмеркаваныя пытанні ўзаемадзейнення Брытан-Беларускай міжпартыйнай парламенцкай групы і Пасольства Беларусі ў 2004 годзе. Члены групы запрошаны ў Беларусь для ўдзелу ва ўрачыстых мерапрыемствах у рамках святкаван-

ня 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Лорду Пансонбі было таксама перададзена запрашэнне прыняць удзел у канферэнцыі дабрачынных арганізацый, што аказваюць садзейнічанне Рэспубліцы Беларусь у мінімізацыі наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС, якая штогод праводзіцца Пасольствам Беларусі.

ПАМЕЖОКА

Таварыства "Польшча — Беларусь" — новыя планы

Пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латушка прыняў удзел у пасяджэнні праўлення таварыства "Польшча — Беларусь".

Гэта аўтарытэтная грамадская арганізацыя ў якасці галоўнай мэты сваёй дзейнасці ставіць развіццё сяброўскіх сувязей паміж грамадскасцю Польшчы і Беларусі і садзейнічанне развіццю беларуска-польскага супрацоўніцтва ў розных галінах.

Удзельнікі пасяджэння падсумавалі вынікі дзейнасці таварыства ў 2003 годзе і абмеркавалі планы на бягучы год.

У ліку найбольш важных мерапрыемстваў былі адзначаны Агульнапольская алімпіяда па беларускай мове, якая праводзіцца таварыствам ужо на працягу 10 гадоў, арганізацыя адпачынку для дзяцей з Беларусі, ініцыятывы па ўстанавленні партнёрскіх сувязей паміж гарадамі Беларусі і Польшчы, развіццё кантактаў паміж беларускімі і польскімі ВНУ і школамі.

Цікавым вопытам супрацоўніцтва з беларускімі партнёрамі і планами грамадска-культурных мерапрыемстваў, прысвечаных Беларусі, падзяліліся прадстаўнікі ваяводскіх аддзяленняў таварыства ў Лодзі, Любліне, Зялёнай Гуры.

Па матэрыялах прэс-службы МЗС.

эксклюзіў

Тамака ХАНАДА:

«Свой лёс знайшла на Беларусі»

— Паважаная спадарыня Ханода, у апошнія некалькі гадоў прыкметна развіваецца супрацоўніцтва ў сферы культуры паміж Рэспублікай Беларусь і Японіяй. Безумоўна, у гэтым і ваша заслуга як аташэ. Скажыце, калі ласка, як складалася ваша дыпламатычная кар'ера і што вас прывяло ў Беларусь?

— Справа ў тым, што ў Беларусі я амаль пяць гадоў. Першыя два гады сапраўды працавала як дыпламат. Кантракт заключаецца на пэўны час, пасля якога дыпламат павінен вярнуцца ў Японію. Але я сустрэла тут чалавека, якога пакахала і выйшла за яго замуж. Так што цяпер працую ў якасці мясцовага персаналу.

— Ці была ў вас магчымасць выбару перад прыездам у Беларусь, напрыклад, працаваць у Расіі ці Украіне?

— Магла паехаць у Маскву, але я там ужо была некалькі разоў. Пра Беларусь жа нічога не ведала, а новая краіна — гэта заўсёды цікава, воль і вырашыла прыехаць сюды.

— Культурныя мерапрыемствы пасольства Японіі выклікаюць павышаную цікавасць сярод беларусаў. Не маглі б вы раскажаць пра найбольш удалыя з іх, а таксама пра далейшыя планы?

— Можна сказаць, што ўсе праведзеныя выставы карысталіся вялікай папулярнасцю. Як вы ведаеце, у верасні ў Беларусі праводзіўся Месяц японскай культуры, у рамках якога мы падрыхтавалі вялікую выставу: "Сучасная архітэктура Японіі". Плануем вялікую выставу, хутчэй за ўсё, ізноў увосень. Кожны год праводзім Тыдзень японскага кіно, сёлета плануем яго ў сакавіку.

— Шырокавядомы выраз: "Паэт у Расіі больш, чым паэт". У Беларусі ўплыў літаратуры на грамадства таксама вельмі вялікі. У сувязі з гэтым ці можаце вы назваць беларускіх і японскіх пісьмнікаў і іх творы, пераклад якіх садзейнічаў бы паглыбленню ўзаемаразумення нашых народаў?

— Мы былі б рады перакладам паэзіі аб прыродзе. Напрыклад, у Расіі такія пераклады ўжо зроб-

лены. Беларуская мова вельмі прыгожая і меладычная, нядаўна я прысутнічала на вечары беларускай паэзіі і хаця не ўсё разумела, але была вельмі ўражана. Ведаю, што беларуская паэзія, як і японская, вельмі лірычная, і мы былі б рады такім перакладам. На японскую ўжо перакладзены творы В.Быкава і С.Алексіевіч, было б добра перакласці Янку Купалу, Якуба Коласа, М.Багдановіча і У.Караткевіча. У Японіі існуе праграма, згодна з якой выданне перакладу з японскай мовы часткова субсідзіруецца дзяржавай. Адным з самых любімых японскіх пісьмнікаў з'яўляецца, напэўна, Нацуме Сасэкі і яго раман "Сэрца".

— Хто з беларускіх літаратараў падабаецца больш за ўсё?

— Думаю, што гэта С.Алексіевіч. У адной з яе кніг, дарэчы, раскажваецца пра лёс жанчыны-партызанкі ў гады другой сусветнай вайны, дык воль яна — бабуля майго мужа.

— У выніку супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі, магчыма, з'явіцца Цэнтр японскай культуры ў Мінску?

— Гэта вельмі добрая і цікавая ідэя, але, на жаль, пакуль мы не плануем яго стварэнне. Цяпер у Японіі эканамічная сітуацыя даволі складаная, да таго ж пасольства наша невялікае. Магчыма, калі пашырацца нашы эканамічныя стасункі, такі цэнтр будзе створаны.

— Як вядома, адносіны Японіі і Расіі былі наладжаны з дапамогай нашага земляка І.Гашкевіча. Пры садзейнічанні Пасольства Японіі яго памяці былі прысвечаны першае і другое чытанні ў Беларусі. Як вы лічыце, ці мэтазгодна праводзіць трэцяе і дзе яно можа быць праведзена (у час другіх чытанняў японскім бокам называліся Хакадатэ або Санкт-Пецярбург)?

— Я лічу правядзенне наступных чытанняў мэтазгодным, і гэта павінен быць Хакадатэ. Жыхарам горада, дзе жыў і працаваў першы расійскі консул, вядома ж, будзе цікава згадаць пра гэту незвычайную асобу.

Гутарыў Яўген ФУРС.

Пытанне — адказ

Паважаныя чытачы! З гэтага нумара мы пачынаем новую рубрыку "Карысна ведаць". Яе мэта — даць дакладныя адказы па шырокаму колу пытанняў, якія ўзнікаюць найбольш часта ў беларусаў у замежжы і ў замежных гасцей у нашай краіне. Аўтар рубрыкі сам некаторы час жыў у далёкім замежжы і сутыкаўся, як і іншыя беларускія студэнты, з пэўнымі цяжкасцямі. Адказы на вашы пытанні ці вашы падказкі, якія практычна дапамогуць тым беларусам, якія знаходзяцца за мяжой, будуць апублікаваны ў газеце "Голас Радзімы".

Куды звяртацца грамадзянам Рэспублікі Беларусь, калі ў данай краіне няма беларускага дыпламатычнага прадстаўніцтва?

Ёсць дамоўленасць з консульскімі ўстановамі Расійскай Федэрацыі ў тых дзяржавах, дзе адсутнічаюць замежныя ўстановы Рэспублікі Беларусь, аб аказанні імі шэрагу консульскіх паслуг у адносінах да беларускіх грамадзян (у прыватнасці, аб выдачы пасведчанняў на вяртанне ў Рэспубліку Беларусь, ажыццяўленні натарыяльных дзеянняў, аказанні кансультацыйна-прававой дапамогі і г.д.).

Што рабіць, калі адбыўся няшчасны выпадак з грамадзянінам Рэспублікі Беларусь у замежнай краіне, святочныя, непрацоўныя дні, час?

Практычна ўсе замежныя ўстановы Рэспублікі Беларусь абсталяваны аўтаадказчыкамі, у большасці з іх ёсць электронны адрас у Інтэрнэце, ва ўсіх арганізаваны дзяжурствы дыпламатаў у выхадныя і святочныя дні. Вам проста неабходна ведаць кантак-

ходна аформіць новы пашпарт праз замежную ўстанову Рэспублікі Беларусь. У выпадку, калі яна адсутнічае ў краіне вашага пастаяннага жыхарства, гэта можна зрабіць, прыехаўшы ў Рэспубліку Беларусь, праз консульскае ўпраўленне МЗС (тэлефон у Мінску: 222-26-67).

Калі вы знаходзіцеся ў краіне часова (г.зн. не маеце ў пашпарце адзнакі "Выезд у _____ на пастаяннае жыхарства"), варта звярнуцца ў замежную ўстанову па афармленне даверанасці на атрыманне новага пашпарта па месцы прапіскі ў Рэспубліцы Беларусь. Гэтую даверанасць, а таксама прыкладзеныя да яе дакументы можна аформіць у замежнай установе Рэспублікі Беларусь і накіраваць вашым родным у Беларусь. Яны здадуць дакументы для афармлення пашпарта ў адпаведную пашпартна-візавую службу (былы АВІР) па месцы вашай прапіскі. Вам застанецца толькі прыехаць у Беларусь на некалькі дзён і асабіста, пад роспіс (абавязковая ўмова) атрымаць пашпарт.

Што пагражае грамадзяніну, які вяртаецца ў краіну з пратэрмінаваным пашпартам?

Абсалютна нічога. Грамадзянін Рэспублікі Беларусь мае права вярнуцца ў сваю краіну па дакуменце, які пацвярджае яго прыналежнасць да беларускага грамадзянства, незалежна ад тэрміну яго дзеяння.

(Адказы дадзены консульскай службай МЗС).

аншлаг

Бярэзінскі народны тэатр

Народны тэатр Бярэзінскага раённага дома культуры – душа горада, ачаг асветы, культуры і ведаў, як казалі пра яго на традыцыйным фестывалі народных тэатраў “Бярэзінская рампа”, віншуючы калектыву з 25-годдзем надання яму звання “народны”. Тэатр створаны ў 1970-м годзе. У скарбонцы яго рэпертуару – лепшыя творы нацыянальнай дра-

матургіі: “Паўлінка” і “Прымакі” Янкі Купалы (яны прынеслі тэатру званне лаўрэата I Усебеларускага фестывалю народнай творчасці і былі паказаны на Беларускім тэлебачанні), “Трыбунал” Андрэя Макаёнка і іншыя. У 80-я гады ставілі спектаклі на матывах твораў Чэхава, потым захапіліся сучаснымі аўтарамі (А.Вампілаў, М.Зарудны, В.Шукшын).

Цяпер гэты моцны аматарскі тэатр прадстаўляе вялікую разнастайнасць тэм у спектаклях па п’есах А.Дзялендзіка “Аперацыя мнагажэнец”, А.Дударова “Вежа” і “КІМ”, французскага драматурга Р.Тама “Восем закаханых жанчын”, Я.Шабана “Шрамы”, вадэвілі А.Салагуба “Бяда ад пяшчотнага сэрца”. Кіраўнік калектыву Мікалай Пытляк марыць паставіць Шэкспіра, і гэта па сіле тэатру.

— Зараз я магу задзейнічаць у спектаклі 70–80 чалавек. У творах Шэкспіра ёсць масавыя сцэны, якія патрабуюць шмат удзельнікаў, я хацеў бы паставіць “Рамэо і Джульету” (Рамэо ў мяне ўжо ёсць), “Утаймаванне свавольніцы” і нават “Караля Ліра”. Мару пра творы Дастаеўскага на нашай сцэне.

— Сцэна ў вас вялікая, як і глядзельная зала...

— Так, і яе трэба падтрымліваць у належным стане. А для нашага тэатра яна дае вялікія магчымасці, безумоўна. Аднак касцюмы для вялікіх масавых спектакляў будучы каштаваць дорага, шукаем, хто з сяброў тэатра адважыцца дапамагчы нам, — заўважыў падчас нашай гутаркі рэжысёр.

— Ёсць такія, што дапамагаюць?

— Безумоўна. Амаль усе прадпрыемствы раёна падтрымліваюць нас хоць трохі, інакш мы не змаглі б існаваць і ставіць спектаклі: гэта магазін “Мэта-плюс”, які дапамагае танна набыць касцюмы, “Будінвест”, лясгас, спіртзавод выдзяляе транспарт. Ёсць добрыя людзі, якія любяць тэатр. І глядачы ў нас цудоўныя. Аднак уявіце сабе: невялікі райцэнтр, тут мы свой спектакль можам паказаць максімум 4 разы, не больш. А паездкі, узаемаабмен культурны з іншымі раёнамі — гэта сродкі на транспарт, паліва. Ды і артысты нашы — аматары, у кожнага свая праца, сям’я. Выязджалі мы толькі аднойчы ў Тульскую вобласць.

— У вас такі рэпертуар...

— Згодны, яго трэба было б паказаць больш. Аднак час вельмі складаны.

Трэба сказаць, што менавіта рэжысёр Мікалай Пытляк быў ініцыятарам абласнога фестыва-

лю аматарскіх тэатраў “Бярэзінская рампа”. Пасля заканчэння ў 1974 годзе Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута працаваў у Лагойску, затым у Мінскім абласным цэнтры народнай творчасці, кіраваў драматычным калектывам Палаца культуры Беларускага савета прафсаюзаў, адна са старонак яго біяграфіі звязана з Рускім драматычным тэатрам імя М.Горкага. У 1976–1978 гадах вазіў калектыву Палаца культуры Белсавпрафа ў Прыбалтыку на тэатральны фестываль “Рампа дружбы”, у якім бралі ўдзел лепшыя калектывы краін Балтыі, Украіны, Расіі і Беларусі. А калі прыехаў у Берасіно 11 гадоў таму назад, прапанаваў падобны фестываль ладзіць на абласным узроўні ў гэтым райцэнтры. Зараз уся яго сям’я, жонка і дзеці, удзельнічаюць у культурным жыцці раёна і прафесійна, і як аматары. Сцэна — гэта хвароба. Хто аднойчы “захварэў” ёю,

ужо не зможа без яе.

— У вас такі тэатральны, моцны, прыгожага тэмбру голас. Ніколі не хацелі стаць артыстам?

— Не, у мяне гэта не надта атрымліваецца. Кожны павінен займацца сваёй справай. Я рэжысёр, і мне гэта цікава.

Народная артыстка Рэспублікі Беларусь Марыя Захарэвіч, артыстка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, якая апошнія гады з’яўляецца старшынёй журы абласных фестываляў народных тэатраў, што традыцыйна праходзяць у Берасіно раз у два гады, віншуючы калектыву са званнем лаўрэата, пажадала рэжысёру Мікалаю Пытляку далейшых поспехаў, асабліва ў плане арганізацыі гастролей па Беларусі і за яе межамі, бо ўзровень творчасці артыстаў-аматараў гэта дазваляе, а яго сыну Мікалаю — школьніку і самаму маладому ўдзельніку фестывалю, адзначанаму за выкананне ролі Кіма ў спектаклі па п’есе А.Дударова “КІМ”, — удасканалваць сваё майстэрства.

НА ЗДЫМКАХ: бацька і сын ПЫТЛЯКІ атрымліваюць узнагароды.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Фота Віктара ГАНЧАРЭНКІ.

рэгіёны

НАВАГРУДЧЫНА

Навасёлаў стала больш

Павысіць жыццёвы ўзровень насельніцтва і ўзняць эканамічны стан сельскай гаспадаркі — галоўныя задачы Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця і адраджэння вёскі на 2004–2008 гады.

Вялікая ўвага надаецца будаўніцтву жылля для працаўнікоў сельскай гаспадаркі і на Навагрудчыне. Як паведаміў намеснік дырэктара ААТ “Навагрудскае БМУ” І.Скарлупа, у 2003 годзе будаўнікі толькі гэтага прадпрыемства здалі ў эксплуатацыю 6 аднакватэрных жылых дамоў агульнай плошчай 480 квадратных метраў і 3 двухкватэрныя ў вёсцы Брольнікі.

Вядзецца будаўніцтва жылля і

ў райцэнтры: здадзены ў эксплуатацыю 85-кватэрны дом, у стадыі завяршэння — 40- і 48-кватэрныя дамы.

Акрамя будаўніцтва жылых дамоў, праводзіцца рэканструкцыя будынка бібліятэкі, магазіна ў вёсцы Гарадзечна і іншых аб’ектаў сацыяльна-культурнага прызначэння.

Ліўген ЛАПЦЕЎ.

МАЗЫРШЧЫНА

Рэпартаж з дому, дзе жыве каханне

Сёння ўсе кудысьці едуць, у асноўным па шчасце. Адны — за мяжу, другія — у горад, а вось сям’я Аляксандра і Жанны Карповічаў некалькі гадоў назад паехала з горада Мазыра ў вёску. Напачатку дзіўным падаўся мне такі факт. Бо едуць у вёску пераважна тыя, хто не знайшоў месца для прыкладання сваіх рук у горадзе. Але, наведваючы гэтую маладую сям’ю, пераканайся ў адваротным. У саўгасе-камбінаце сапраўды добра жыць тым, хто сумленна працуе.

Карповічы — маладая сям’я. Жывуць у вёсцы Барбароў, што на тэрыторыі саўгаса-камбіната “Зара”. Дырэкцыя саўгаса-камбіната зняла для іх вясковую сціплую хату. Ёсць невялікая гаспадарка, сад, агарод сорок сотак. Абодва працуюць у саўгасе: Жанна — аператарам машынага даення на мясцовай ферме, а Аляксандр — трактарыстам. Не абсталёваюць яны пакуль сваю хатку добрай мэбляй, бо дырэкцыя саўгаса паабяцала, што жыллёвае пытанне для іх сям’і хутка будзе вырашана канчаткова. Тады ўжо абжывуцца. Падабаецца Карповічам у вёсцы: умовы працы добрыя, зарплата нядрэнная, мясіны прыгожыя. Менавіта тут паўнаводная Прыпяць робіць згіб у бок вёскі. Шмат адпачываючых вабіць такі краёвід.

— Дзяцей улетку цяжка заваць дахаты, — расказвае Жанна Уладзіміраўна. — Старэйшаму сыну Валодзю — шэсць, а Сашчы — усяго пяць гадоў. Ім таксама вельмі падабаецца жыць у вёсцы.

Мы ўсё жыццё марылі, што паселімся бліжэй да прыроды, хаця я, — прызнаецца Жанна, — нарадзілася ў Мазыры. А вось муж — з Лельчыцкага раёна, ён умее рабіць усё, што трэба, каб жыць на вёсцы.

Дзіцячы лагодны смех і гоман напаянлі пакой цеплынёй і ра-

дасцю. Было відавочна, што па-нуе тут згода, умацаваная каханнем і ўзаемаразуменнем.

Разам з маладымі жыве і маці Аляксандра — Ганна Максімаўна, якая і параіць, і па гаспадарцы дапаможа, дагледзіць дзяцей.

Працавітасць — галоўная рыса ўсіх членаў гэтай сям’і. Бачачы стараннасць механізатара, дырэкцыя саўгаса-камбіната даверыла Аляксандру новы трактар МТЗ-121, а Жанна, хоць і працуе параўнальна нядаўна на малочна-таварнай ферме, ужо мае добрыя паказчыкі. Ад замацаванай за ёю групы з 31 каровы надойвае ў сярэднім па чатыры тысячы кілаграмаў малака. Яна трымае першыместа сярод даярак чатырохтысячніц у Мазырскім раёне.

— Калі адносіцца з належнай сур’ёзнасцю да справы, то і вынік не прымушае сябе чакаць, — гаворыць Жанна. — Тым больш, дырэкцыя саўгаса-камбіната, акрамя нядрэннай заробковай платы, штомесяц выдзяляе па 10 кілаграмаў мяса на кожнага працуючага, мёд. Дзеці ходзяць у сад. Толькі працуй сумленна.

Карповічы дапаўняюць адзін аднаго. Аляксандр — стрыманы, сур’ёзны, немагаслоўны, Жанна — імпульсіўная, баявая. Яднаюць іх каханне, дзеці і аднолькавае разуменне сямейнага шчасця.

Пётр ЖЭБРАК

выстава

наваліся. Таму вырашана было прадставіць знаходкі археолагаў за гэты перыяд на асобнай выставе. Яны ахопліваюць розныя эпохі: ад мезаліту да новага часу.

Шлях рэчаў да музейных сховішчаў быў розным. Большасць з іх знойдзена прафесійнымі дас-

Археалагічныя даследаванні за 10 гадоў

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі археалагічная калекцыя займае асобнае месца: яна налічвае 56 тысяч прадметаў. 3 іх за апошнія 10 гадоў у збор музея паступіла 10 945 адзінак, якія нідзе не экспанаваліся.

ледчыкамі ў выніку археалагічных даследаванняў. У першую чаргу — археолагаў, што працу-

юць у музеі. Яны правялі экспедыцыі ў Пінскі і Жабінкаўскі раёны Брэсцкай вобласці, Лідскі — Гродзенскай, Барысаўскі — Мінскай, Верхнядзвінскі і Пастаўскі раёны Віцебскай вобласці. Прадметы з гарадзішчаў, паселішчаў, могільнікаў шмат пра што могуць расказаць.

Пры падтрымцы музея адбылося некалькі экспедыцый Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук і гістарычнага факультэта Белдзяржуніверсітэта ў Браслаўскі, Лагойскі, Петрыкаўскі,

Рагачоўскі раёны, а таксама шматгадовае даследаванне гарадзішчаў і паселішчаў ля вёскі Пруднікі Міёрскага раёна. Неаднаразова ў музей паступалі матэрыялы з раскопак, што праводзіліся на сродкі Інстытута гісторыі ў Бешанковіцкім, Баранавіцкім і Лагойскім раёнах. Археалагі гэтага інстытута перадалі шмат сваіх знаходак з экспедыцый 1950–1990 гадоў.

Невялікую, але вельмі каштоўную частку паступленняў складаюць выпадковыя знаходкі або за-

купкі музея. Сярод іх сапраўдныя ўнікалы, такія, як фібула пачатку I–II стагоддзяў з-пад вёскі Бытча Барысаўскага раёна, кельт VIII–VII стагоддзяў да н.э. з вёскі Дудкі Расонскага раёна, пласціна дасціпеха другой паловы XIV — пачатку XV стагоддзя з вёскі Студзёнка Барысаўскага раёна. Усе знаходкі за апошнія 10 гадоў, прадстаўленыя на выставе, з’яўляюцца істотным дадаткам да пастаянна дзейючай выставы “Старажытная Беларусь”. Яны вывучаюцца і рупліва захоўваюцца, папаўняюць гістарычную спадчыну Беларусі.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ

Завяршылася выданне “Энцыклапедыі гісторыі Беларусі”

У канцы 2003 года ў выдавецтве “Беларуская Энцыклапедыя імя П.Броўкі” выйшаў з друку апошні том “Энцыклапедыі гісторыі Беларусі”, дакладней, другая частка 6-га тома. Гэтае грунтоўнае, надрукаванае на 616 старонках выданне ўключае артыкулы на літары “У-Я”, а таксама “Дадатак” і “Імянны паказальнік”. У томе змешчаны больш за 2 000 артыкулаў, з якіх каля 700 – у “Дадатку”, каля 450 каляровых і чорна-белых ілюстрацый, 17 карт і схем на гістарычную тэматыку, каля 200 партрэтаў персаналіі. У “Імянны паказальнік” уключаны каля 25 000 прозвішчаў.

Варта нагадаць, што гэты том з’явіўся завяршэннем больш як 10-гадовай работы выдавецтва, якая была распачата яшчэ ў канцы 1980-х гадоў. Усяго 6 тамоў (7 кніг) “Энцыклапедыі гісторыі Беларусі” ўключаюць больш як 17 тысяч артыкулаў, з якіх каля 7 000 персаналіі, больш за 3 000 ілюстрацый, каля 200 гістарычных карт і схем.

У том увайшлі артыкулы па ўсіх грунтоўных пытаннях беларускай гісторыі. Па-першае, гэта праблемныя, абагульняючыя артыкулы, такія, як філасофія гісторыі, цывілізацыя, храналогія гістарычная, фалькларыстыка, філатэлія, філаркартыя, чыноўніцтва, шляхта, шляхі гандлёвага, цэнзура, школа, экслібрыс, эміграцыя, энцыклапедыя і іншыя. Цікавымі для чытачоў з’яўляюцца артыкулы “Утварэнне БССР”, “Усебеларускі з’езд 1917”, “Чарнобыльская катастрофа” і іншыя, якія насычаны фактычным матэрыялам, напісаны на падставе найноўшых крыніц.

У томе знайшлі адлюстраванне ўсе адміністрацыйна-тэрытарыяльныя ўтварэнні, якія існавалі і існуюць у наш час на тэрыторыі Беларусі: гэта раёны, гарады і іншыя населеныя пункты. Напрыклад, тут можна знайсці звесткі пра горад Хойнікі і Хойніцкі раён, гарадскі пасёлак Целяханы, горад Чавусы і Чавускі раён, а таксама Чачэрск, Чэрыкаў, Шаркаўшчыну, Шуміліна, Шчучын і раёны. Гораду Шклову і гістарычным падзеям, звязаным з ім, прысвечаны 15 артыкулаў, у ліку якіх “Шклоў”, “Шклоўскі раён”, “Шклоўскі замак”, “Шклоўскія гарадскія ўмацаванні”, “Шклоўскае патрыятычнае падполле”, “Шклоўская ратуша” і іншыя.

Амаль усе раённыя цэнтры і буйныя гарады Беларусі маюць у наш час гістарычныя, краязнаўчыя і гісторыка-краязнаўчыя музеі, звесткі пра якія можна знайсці на старонках ЭГБ. Гэта Хойніцкі краязнаўчы музей, Хоцімскі гісторыка-краязнаўчы музей, Чавускі гісторыка-краязнаўчы музей, Чачэрскі гісторыка-краязнаўчы музей, Шумілінскі гісторыка-краязнаўчы музей.

Грунтоўнасцю і дакладнасцю ўраджаюць матэрыялы, прысвечаныя міжнародным адносінам Беларусі, дзейнасці міжнародных арганізацый, у якіх актыўна ўдзельнічае Беларусь. Гэта такія артыкулы, як “Знешняя палітыка Беларусі”, “ЮНЕСКА” (Арганізацыя Аб’яднаных Нацый па пы-

таннях адукацыі, навукі і культуры), “Арганізацыя Аб’яднаных Нацый”, “ЮНПРА” (Адміністрацыя дапамогі і развіцця Аб’яднаных Нацый).

У сувязі з 60-годдзем перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне варта прыгадаць, што том уключае матэрыялы па гісторыі партызанскага руху і патрыятычнага падполля на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны 1941–1945 гадоў, у тым ліку біяграфіі кіраўнікоў падполля і партызанскага руху А.Флегантава, У.Царука, У.Ціхамірава, М.Шмырова, Ф.Языковіча, Герояў Савецкага Саюза А.Філімонава, Я.Філіпскіх, Я.Фогеля, Р.Худалева, нямецкага антыфашыста Фрыца Шменкеля, закатаванага фашыстамі ў Мінску. Мемарыяльным комплексам, якія адлюстравваюць падзвіг беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, прысвечаны артыкулы “Хатынь” і “Хаваншчына”. У томе таксама змешчана інфармацыя пра карныя аперацыі нямецка-фашысцкіх захопнікаў супраць партызан і мірнага насельніцтва ў Беларусі ў гады вайны.

Пэўная колькасць артыкулаў тычыцца нацыянальнай праблематыкі, гісторыі народаў, якія здаўна разам з беларусамі населялі тэрыторыю Беларусі: гэта артыкулы “Цыганы”, “Чэхі”, “Эстонцы”, “Яўрэі”. Пытанні народанасельніцтва закранаюць артыкулы “Этнаграфія”, “Этналогія”, “Этнас”, “Этнічная група”, “Этнічная тэрыторыя”, “Этнічная самасвядомасць”, “Этнічная гісторыя”, “Этнізм” і іншыя.

Уважлівы чытач знойдзе на старонках энцыклапедыі артыкулы, прысвечаныя вялікім князям Вялікага княства Літоўскага Шварну, Ягайлу, Яну II Казіміру, Яну III Сабескаму, польскай каралева Ядвізе, а таксама гетману Украіны Б.Хмяльніцкаму.

Значную цікавасць у сучасным грамадстве выклікаюць пытанні генеалогіі. Таму ў гістарычнай энцыклапедыі ў даволі значным аб’ёме даюцца звесткі пра буйныя магнцкія роды ў ВКЛ, прадстаўнікі якіх займалі важныя дзяржаўныя, адміністрацыйныя і вайсковыя пасады, унеслі важкі ўклад у развіццё эканомікі і культуры Беларусі: у 2-й кнізе 6-га тома гэта Хадкевічы, Халецкія, Хмары, Храпавіцкія, Храптовічы, Цеханавецкія, Чапскія, Чартарыйскія, Чацвярцінскія, Шырынскія, Юдзіцкія, Юндзілы, Яраславічы.

Грунтоўна прадстаўлена рэлігійна-царкоўная тэматыка, гісторыя рэлігійных канфесій на Беларусі. Варта адзначыць артыкулы “Хрысціянства”, “Хрышчэнне Літвы” і “Хрышчэнне Русі”, “Царква”, “Царкоўнапрыходскія школы”, “Царкоўнаславянскае пісьменства”, “Царкоўныя ўладанні”, “Язычніцтва” і іншыя, артыкулы пра манаскія ордэны францысканцаў, цыстэрцыянцаў і шарытак, якія дзейнічалі таксама і на тэрыторыі Беларусі, артыкулы пра помнікі рэлігійнага дойлідства, пра іконы, якія шануюцца ў Беларусі, пра такіх рэлігійных дзеячаў, як Рыгор Цамблак, Ян Цепляк, мітрапаліт Маскоўскі Ціхан, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт і іншыя.

Частка артыкулаў прысвечана археалагічным помнікам Беларусі, археалагічным культурам, пашыраным на нашай тэрыторыі, у ліку якіх такія помнікі, як Хацінава, Хвойна, Ходасавічы, Хоцімка, Чаплін, Чаркасова, Юравічы, штрыхаванай керамікі культура. Варта адзначыць беларускіх археолагаў М.Чарняўскага, В.Шадыру, Г.Штыхава. Да нумізматычнай праблематыкі адносяцца артыкулы “Чырвонец” і “Яфімшак”.

Шмат матэрыялаў тома прысвечана постацям айчынных і замежных гісторыкаў, даследчыкаў гісторыі Беларусі: І.Фраянаву, Г.Харашкевіч, К.Харламповічу, М.Шчакаціхіну, А. і В.Фядосікам, А.Хахлову, А.Хацкевічу, Л.Ціханаву, В.Чамярыцкаму, В.Чапко, Э.Языковіч і інш.

У спіс артыкулаў, якія павінны закрануць увагу чытачоў, уваходзяць артыкулы пра тых людзей, якія ў сваёй творчасці адлюстравалі гістарычную праблематыку, — пісьменнікаў, паэтаў, мастакоў Беларусі. Грунтоўнасцю вылучаюцца артыкулы пра Цётку (А.Пашкевіч), Кузьму Чорнага, Івана Чыгрынава, Яна Чыквіна, Міхася Чарота, Івана Шамякіна, Ядвігіна Ш. і іншых. Сярод мастакоў, якімі ганарыцца Беларусь, варта назваць І.Хруцкага, В.Цвірку, Я., В. і Г.Ціхановічаў, Марка Шагала, В.Шаранговіча і іншых.

Пералік артыкулаў другой кнігі 6-га тома “Энцыклапедыі гісторыі Беларусі”, якіх увогуле каля 2 тысяч, можна працягваць вельмі доўга.

У ліку аўтараў выдання беларускія вучоныя — гісторыкі, археолагі, краязнаўцы, даследчыкі ў галіне архівазнаўства і музейнаўства з Мінска, абласных і многіх раённых цэнтраў Беларусі, а таксама з Расіі — Масквы, Санкт-Пецярбурга, Бранска, з Літвы і Польшчы, якіх увогуле больш за 400 чалавек. Чытачу засталася толькі набыць як мага хутчэй гэтае цікавае выданне і ўважліва яго прачытаць.

Ларыса ЯЗЫКОВІЧ,

загадчыца рэдакцыі “БелЭн”.

Залатое хараство

лічыць поглядам пучкі над сабой і нейпрыкмет засынаць, збіўшыся з ліку. Пад такім дахам не было ні гарача, ні душна.

Праўда, адным летам у паддашку загнездавалі шэршні і на доўга адбілі ў мяне жаданне лазіць на гарышча нават па патрэбе.

Другая згадка дзяцінства – вялізны саламяны кораб для збожжа ў каморы. Такі вялікі, што мы з сяброўкай у свае 5 – 7 гадоў маглі схавацца ў ім нават удваіх. Зрэшты, тата не даваў нам такой раскошы: у кораб ссыпалі заробленыя ў калгасе жыта ці ячмень, а ўсё, што звязана са збожжам, – святое, не для забавы.

Кораб аказаўся трывалым, перанёс пераезд на новае месца нашага жыхарства, дзе і згарэў падчас пажару. І сцерлася з памяці назва тае пасудзіны, такая прыгожая, беларуская...

Засталося толькі ўспрыняцьце саломы як залатога цуду, з якога ўмельцы рукі могуць ствараць такія карысныя ў гаспадарцы рэчы.

Вядома, ужо даўно ніхто не пляце саламяных карабоў – няма ў іх патрэбы. Затое людзі ўспомнілі даўнейшае мастацтва саломалляцтва. І пачалі нараджацца таленавітыя майстры.

Асабіста для мяне адкрыццё гэтага старадаўняга мастацтва адбылося тут, на Астравеччыне. Незабыўна ўразліва залатыя шкатулкі, фігурныя кошычкі, лялькі, сувеніры бібліятэкара з пасёлка Гудагай Вольгі Тварэгалі. Іх дарылі гасцям на розных адметных імпрэзах. Потым да іх дадаліся залацістыя букеты мастачкі Людмілы Міжыгурскай, якая з поспехам асвоіла і іншыя ўзоры – пано, “павукі”, шкатулкі, але мяне па-ранейшаму прыводзяць у захапленне яе саламяныя дзівосныя букеты.

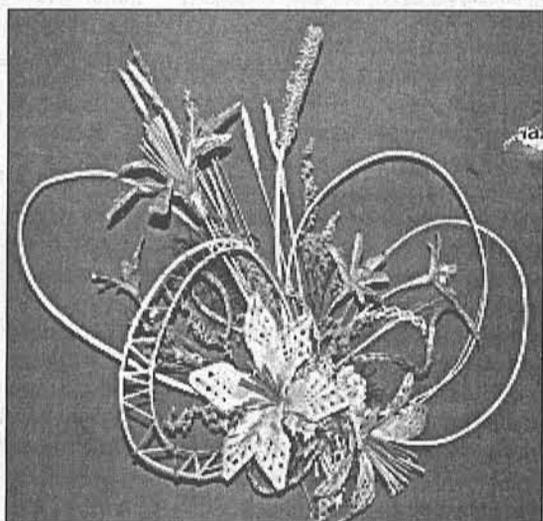
Мне ўяўляецца, што кожны майстар саломалляцтва спачатку крочыць па праторанай дарожцы, спасцігаючы азы майстэрства, але на пэўным этапе пачынае ствараць нешта сваё,

Маё ранняе дзяцінства прайшло ў хаце з саломянай страхой. Гэта была пасляваенная пабудова, па тым часе нестарая і даволі моцная. Страху крыў адмысловы майстар: туга звязаныя пэўным чынам у пласт пучкі саломы не прапускарлі ні дажджу, ні снегу. Саломы не паспела яшчэ збуцьцець, астраўкі зялёнага моху праглядвалі толькі дзе-нідзе. Словам, у хаце заўсёды было суха. А як саладка спалася ўлетку на гарышчы, у прахалодзе, на духмяным сене, да водару якога дамешваўся ні з чым непараўнальны пах зляжалай, прапыленай, карычневатай саломы. Прыемна было ўглядацца ў таямнічыя прыцемкі,

непаўторнае, уводзіць новыя дапаможныя матэрыялы.

Святлана Юркоўца, работнік раённага Дома культуры, спалучыла з саломкай пер’е і стварыла цудоўнае пано “Жар-птушка”. Яно мяняецца ў залежнасці ад антуражу, у якім змешчана, ад фону, на якім паказана: становіцца зіхотка-залацістым на карычневым дыване, і срэбна-халодным – на блакітнай сцяне.

Яшчэ адна таленавітая мастачка-майстрыха – Ніна Мілаш – працуе ў жанры насценных кампазіцый. Надзвычай удала спалучае фларыстыку, ікебану і саломалляцтва, у якасці матэрыялу бярэ мох, яловыя галінкі,

кветкі-бессмяротнікі і проста засушаныя каласкі, траву-мятличку, галінкі лазы... і Бог ведае, што яшчэ. У кожным творы – свой сэнс, свой сімвал. Яны не глядзяцца, а чытаюцца.

Няхай прабачаць мне іншыя аматары саломалляцтва. Я пакуль не бачыла іх твораў. Напэўна, яны цудоўныя. І, напэўна, не адной мне хочацца іх убачыць. У нас арганізаваліся выставы мастакоў-жывапісцаў. Чаму б не наладзіць паказ саламяных цудаў? І пакланіцца творцам за іх вернасць адвечнаму народнаму мастацтву, залатому хараству.

Таіса СЯМЁНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: работа Святланы ЮРКОЙЦЫ – “Жар-птушка” і Ніны МІЛАШ – “Настальгія па леце”.

Фота Івана ПЕТРЫКА.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. № 27

Хроніка падзей

Беларуска-галандскі трэнінг

Невялікі горад Эндховэн, што ў Нідэрландах, некалькі гадоў назад устанавіў пабрацімскія сувязі з Мінскам, пачаў праводзіць Дні беларускай культуры з удзелам нашых фальклорных калектываў. Эндховэнскі тэхнічны ўніверсітэт наладзіў кантакты з мінскім Еўрапейскім гуманітарным ўніверсітэтам і Беларуска-галандскім ўніверсітэтам.

У пачатку бягучага года галандскія і беларускія юнакі і дзяўчаты правялі ў Мінску сумесны "Трэнінг па планаванні праектаў і культурнаму абмену", дзе падзяліліся вопытам грамадскай работы. Пачаўся ён з Дня беларускай культуры. На ім госці і гаспадары сустрэліся з кіраўнікамі ГА "МАН", праслухалі лекцыю "Беларусь у Еўропе", гутаркі пра асаблівасці беларускага фальклору, пра традыцыі, сучасны стан і перспектывы беларуска-галандскіх культурных узаемаадносін. Была выказана прапанова прысвяціць апошняму

пытанню асобны "круглы стол".

Госці з Эндховэна пабывалі ў Беларускай акадэміі мастацтваў, Мінскім лінгвістычным ўніверсітэце, Беларуска-галандскім культурным цэнтры, дзе сустрэліся з выкладчыкамі і студэнтамі. Добрыя ўражанні засталіся ад экскурсій у Заслаўе, на "Беларусьфільм", прагляду балетнага спектакля.

Плэнна прайшоў сам "Трэнінг". З беларускага боку ў ім удзельнічалі Вольга і Мікіта Андрэевы, Вольга Нагорная, Дар'я Стасевіч і іншыя навукоўцы і каардынатары праграм.

Марына АЛАЛАЙКА.

"3 Доўгага ў свет"

Пад такой назвай у снежны мінулага года ў Музеі-сядзібе "Пружанскі палацык" адкрылася выстава, прысвечаная польскаму празаіку Юзафу Ігнацію Крашэўскаму. Як вядома, яго дзяцінства і юнацтва прайшлі ў маёнтку Доўгае на Пружаншчыне, Свіслачы, дзе ён вучыўся ў гімназіі.

Ю.-І.Крашэўскі многа падарожнічаў па беларускія землі, асабліва любіў Палессе, напісаў пра яго тры нарысы. З гісторыі Беларусі, роду Радзівілаў узяты сюжэты некалькіх яго апавесцей. Усяго ж ён напісаў звыш двухсот мастацкіх твораў. Ліставаўся з беларускімі пісьменнікамі В.Дуні-М-Марцінкевічам, А.Ельскім, В.Каратынскім.

Выстава "3 Доўгага ў свет" арганізавана сумесна з Музеям Ю.-І.Крашэўскага ў Раманове (Польшча), дзе пісьменнік доўгі

час жыў. Польскія калегі зрабілі для нас копіі са сваіх збораў. Уся экспазіцыя была перададзена нам у падарунак ад Бяла-Падляскага павятовага староства. Там жа быў зроблены дыск "Ю.-І.Крашэўскі — творца, які здзіўляе". На ім запісаны 27 найбольш вядомых яго апавесцей, некалькі яго музычных твораў і сотні малюнкаў, у тым ліку зробленыя ў Беларусі. Далучаем да ліста гэты дыск як каляндны падарунак.

Супрацоўнікі Музея-сядзібы "Пружанскі палацык".

Памяць

У баях і ў навуковай працы

Імя і даследаванні Арцёма Баханькова добра вядомыя ў навуковым свеце. Доктар філалагічных навук, прафесар, ён з'яўляецца аўтарам манаграфіі "Развіццё лексікі беларускай мовы ў савецкі перыяд" (1982), сааўтарам пяцітомнага "Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы", беларуска-рускага і руска-беларускага слоўнікаў, каля 130 іншых навуковых прац.

У мінулым месяцы А.Баханькову споўнілася 80! Нарадзіўся ён 29 студзеня 1924 года ў вёсцы Саламір'е Полацкага раёна Віцебскай вобласці. Закончыўшы Полацкае педагагічнае вучылішча, у семнаццацігадовым узросце стаў загадваць Бікульніцкай пачатковай школай. Але тут пачалася вайна, давялося ўзяць у рукі зброю. Юнак пайшоў у партызанскую брыгаду імя Клімента Варашылава. Потым пачаліся цяжкія баявыя будні ў складзе дзеючай Савецкай Арміі.

Колькі было крываваў баёў на цяжкім шляху да перамогі! Колькі разоў даводзілася рызыкаваць жыццём. Тры раненні красамоўна сведчаць пра гэта. Але малады беларускі настаўнік, які ўсе савецкія воіны, імкнуўся да перамогі над ворагам. Два медалі "За адвагу" сведчаць пра мужнасць, праяўленую салдатам у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Разам з баявымі ўзнагародамі ён зберагае Грамату, у якой гаворыцца, што малодшы сяржант Баханькоў Арцём Яфімавіч за час службы ў складзе 219-й стралковай Ідрыцкай Чырванасцяжнай дывізіі за выдатныя баявыя дзе-

З рэдакцыйнай пошты

Задумы на 2004 год

Найзданым навагоднім анкетам сваіх калег даслаю паведамленне, што ў бягучым годзе буду працягваць распрацоўку пытанняў беларусістыкі і ўкраіністыкі ў сацыялінгвістычным плане. Па-ранейшаму збіраюся даследаваць праявы цікавасці да беларускай мовы ў нямецкамоўных краінах.

Сёлета плануем прыняць удзел у беларусістычных і ўкраіністычных канферэнцыях у Брно, Вене, Аламоўцы і Беластоку, а таксама ў чарговым кангрэсе асацыяцыі беларусістаў. Для апошняга магчы прапанаваць тэму "Моўныя і культурныя праблемы беларускай дыяспары ў краінах Сярэдняй і Заходняй Еўропы, а таксама ў Амерыцы".

Герман БІДЭР, прафесар (Зальцбург, Аўстрыя).

Канферэнцыя ў Познані

З прыемнасцю паведамляю, што 13-14 мая бягучага года ў Познанскім ўніверсітэце адбудзецца IV канферэнцыя з цыкла "Палітычная культура ў Польшчы", дзе будуць закранацца і сумежныя тэматыка, часы і Рэчы Паспалітай. На канферэнцыі жаданымі гасцямі стануць і ўдзельнікі з Беларусі. Нашы каардынатары ў вас ёсць.

Перасылаю сваю апошнюю кніжку — том даследаванняў па гісторыі Польшчы і Вялікага княства Літоўскага. Напісана яна была яшчэ ў мінулым тысячагоддзі.

Марцэлі КОСМАН, прафесар (Познань, Польшча).

Пра яўрэяў Гомельшчыны

У канцы мінулага года я ўдзельнічаў у сімпозіуме, арганізаваным у Вашынгтоне Мемарыяльным музеем Катастрофы. Выступіў там з дакладам "Агульнае і асаблівае ў гэта Гомельскай вобласці. 1941-1942 гады". Цяпер вядома ў парадак свае амерыканскія ўражанні, спісваючы іх з дыктафона маленькімі кавалкамі.

Далучаю ксеракопіі некалькіх публікацый пра беларуска-яўрэйскія грамадскія і культурныя сувязі. Спадзяюся, прыдадуцца для вашай базы даных.

Леанід СМІЛАВІЦКІ, прафесар (Іерусалім, Ізраіль).

Асоба

Стваральнік шматграннай навуковай школы

ВІКТАРУ МАРТЫНАВУ — 80 ГАДОЎ

Вядомы ў свеце беларускі мовазнавец Віктар Мартынаў нядаўна адзначыў свой юбілей. Віншавалі яго не толькі калегі з Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, не толькі шматлікія вучні, але і славісты з розных краін.

В. Мартынаў з'яўляецца ўвасабленнем плённасці беларуска-ўкраінскіх кантактаў у галіне філалогіі. Нарадзіўся ён у Адэсе, там жа прайшлі яго дзяцінства, першыя юнацкія гады. З 1944 года знаходзіўся ў шэрагах Савецкай Арміі, удзельнічаў у баях на тэрыторыі Малдавіі, Югаславіі, быў паранены. Дэмабілізаваўшыся, стаў студэнтам, а затым аспірантам Адэскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Адтуль перавёўся ў Львоўскі ўніверсітэт, дзе ўжо тады была моцная кафедра славістыкі. Пад кіраўніцтвам прафесара Іларыёна Свяціцкага напісаў кандыдацкую дысертацыю пра драматургічную творчасць польскага паэта Юльёша Славацкага.

Аднак неўзабаве В. Мартынаў "збег" літаратуразнаўству на карысць тэарэтычнага і параўнальна-гістарычнага мовазнаўства, якое паслужыла для яго шырокай дарогай у свет гуманітарных ведаў. Некаторы час загадваў кафедрай замежных моў Адэскага ўніверсітэта. Але тут прыйшло запрашэнне з Мінска. Віктар Уладзіміравіч узначаліў аддзел агульнага і славянскага мовазнаўства ў акадэмічным інстытуце імя Якуба Коласа. А яго жонка Эльвіра Міхайлаўна, якая пераехала разам з ім у беларускую сталіцу, пачала ў Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы даследаваць украінска-беларускія літаратурныя сувязі, выдала некалькі кніг у гэтай галіне.

Плэнная навуковая дзейнасць і арганізацыйны талент В. Мартынава паступова прывялі да таго, што ў Беларусі склаўся славістычны цэнтр, які набыў вядомасць ва ўсім свеце. Завязаліся грунтоўныя кантакты з лінгвістамі тагачасных савецкіх рэспублік, многіх замежных краін. Віктара Уладзіміравіча і яго вучняў нязменна запрашалі і запрашаюць на міжнародныя з'езды славістаў, іншыя навуковыя форумны.

Адзін пералік дзесяткаў манаграфій і соцень артыкулаў доктара філалагічных навук, прафесара, заслужанага дзеяча навукі В. Мартынава заняў бы многія старонкі бібліяграфіі. Таму адначу тут толькі асноўную праблему яго даследаванняў. Гэта абгрунтаванне адной з гіпотэз пра радзіму славян, найстарэйшых кантактаў славянскіх і германскіх моў, пытанні тэорыі міжмоўных і міжкультурных кан-

тактаў, стварэнне этымалагічнага слоўніка беларускай мовы, славянскія старажытнасці і славянская міфалогія, рэканструкцыя частак індаеўрапейскай і праславянскай моўных сістэм, праславянскае і балта-славянскае словаўтварэнне, балта-славянска-італійскія моўныя паралелі, мова беларускага Палесся, мова і культура, мовазнаўства і семіётыка, мовазнаўства і кібернетыка, тэорыя знакаў і сучасная інфарматыка, пытанні стварэння ўніверсальнага семантычнага кода, структура натуральных моў і іх катэгорыі і многае іншае. Да гэтага трэба дадаць абавязковае для кожнага сапраўднага вучонага імкненне актыўна ўдзельнічаць у падрыхтоўцы маладых навуковых кадраў — кандыдатаў і дактароў навук, што сёння працуюць у нашай краіне і за яе межамі.

На маю думку, тры якасці вылучаюць В. Мартынава сярод сучасных гуманітарных гэта ўменне дайсці да самых глыбінных актуальных праблем, якія ім даследуюцца; здольнасць плённа выкарыстоўваць на карысць навукі і яе творцаў самыя шырокія прафесійныя кантакты; імкненне спалучыць сучасную гуманітарыстыку з дакладнай, логіка-матэматычнай галіной ведаў і прыдаць лінгвістыцы строгу навуковую доказнасць і практычную значнасць. А да ўсяго гэтага дадаюцца якасці чалавечыя: любоў да людзей і спагадлівасць, светлы розум і непахісная маральнасць, дабрыня і вернасць навуцы і сябрам.

Працы і арганізацыйная дзейнасць В.Мартынава высока ацэнены ў беларускім і замежным друку.

Ад імя сяброў, калег, паплечнікаў і вучняў сардэчна віншую Віктара Уладзіміравіча з юбілеем! Далучаю пажаданні здароўя, жыццёвай бадзёрасці, аптымізму.

Арнольд МІХНЕВІЧ, доктар філалагічных навук, прафесар.

НА ЗДЫМКУ: Віктар МАРТЫНАЎ (крайні злева) з акадэмікам Максімам РЫЛЬСКИМ (другі справа), літаратуразнаўцам Рыгорам ВЕРВЕСАМ (другі злева), іншымі ўдзельнікамі міжнародных урачыстасцей у Крамянцы (Украіна) з нагоды 140-годдзя з дня нараджэння і 100-годдзя з дня смерці Юльёша Славацкага (1949). (У Беларусі друкуюцца ўпершыню).

Галіна ВІР.

Прысутнасць беларускай культуры ў свеце

Шведскі пісьменнік — пра нашу краіну

Чэз Албін Абрахамсон доўгі час працаваў карэспандэнтам Радыё Швецыі ў Маскве, Вене і Варшаве, напісаў некалькі кніг пра краіны Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. Адзін з яго нарысаў быў прысвечаны Беларусі і меў назву "89 міліметраў ад Еўропы" (маецца на ўвазе розніца ў шырыні чыгуначных пецей).

Нядаўна Ч.-А.Абрахамсон выдаў у Стакгольме асобнай брашурай невялікае эсэ "Швецыя і Беларусь" у перакладзе на беларускую мову Інесы Моін. У яго пачатку аўтар піша: "Нават калі кінуць позірк на карту краін вакол Балтыйскага мора, то адразу відаць, што Швецыя і Беларусь — амаль суседзі. Са сваімі рэкамі, што ўпадаюць у Балтыйскае мора, і са сваёй гісторыяй і культурай — Беларусь з'яўляецца часткай Балтыйскага рэгіёна".

І далей: "Калі паставіць вастрыё цыркуля на востраў Готланд і начарціць невялікі круг (Гл. рэпрадукцыю з брашуры. — Рэд.) — так, каб у яго патрапілі палова Швецыі, крыху Нарвегіі і Паўднёвай Фінляндыі, то Беларусь аказваецца ў непасрэднай блізкасці да нас. Калі ж узняць шведскую сталіцу за кропку адліку, то Елліварэ — нават вачам не верыцца — знаходзіцца далей, чым Мінск. Вывучаць карту — заўсёды карысна. Без ведання геаграфіі, якая пагарджаецца як школьны прадмет, становіцца малазразумелай гісторыя. Многія шведы (на жаль, вельмі многія) думалі, што шведскія кантакты заўсёды былі скіраваны на Запад. Толькі на Запад. Нават нягледзячы на тое, што многія рунічныя камяні сведчаць пра нашы сувязі на Усходзе".

Затым прыводзіцца тэкст і фотаздымак надпісу на адным з такіх рунічных камянёў, які знаходзіцца ў Эда, на поўнач ад Стакгольма. Пастаўлены ён у гонар Фастві, маці Рангвальда. Аўтар перакананы, што гэта Рангвалд, полацкі князь (ён называецца "прабацькам Беларусі", што даволі спрэчна), які, паводле

"Аповесці мінулых часоў" Нестара, прыйшоў у крывіцкі горад "з другога боку мора". Рангвальд — "звычайнае шведскае імя знакамітых людзей і каралёў на рубяжы мінулага тысячагоддзя". Працягу кантактаў садзейнічаў Вальдэмар Вялікі, заснавальнік "дацкага рэгіёна Балтыйскага мора", які быў жанаты з дачкой мінскага князя Валадара Усеваладавіча Соф'яй.

Асобны раздзел прысвечаны паходам шведскіх каралёў на Усход у XVII—XVIII стагоддзях. Згадваецца, што "ў жніўні 1656 года была падпісана Кедайнн-унія, у выніку якой Вялікае княства Літоўскае (дзе беларуская мова была афіцыйнай і беларускія пратэстанты займалі найважнейшыя дзяржаўныя пасады) разарвала кантакты з каталіцкай Польшчай і ўтварыла саюз са Швецыяй. Ён, хаця і быў недаўгавечны, тое, што Швецыя і Беларусь з'яўляліся некалі адно дзяржавай (тут бачыцца некалькі перабольшанне. — Рэд.) — здзіўляючы факт". Гаворыцца, што ў той жа час "граф і будаўнік крэпасцяў" Эрык Дальберг, удзельнік паходаў Карла X Густава, захапляўся Брэсцкай крэпасцю, якую ён апісаў як "звыш меры добрую, моцную і добра ўзведзеную". Затым распавядаецца пра паходы Карла XII, яго знаходжанне ў Пінску, Гродне, Мінску і Магілёве, бітву каля вёскі Галоўчын. Знаходжанне шведаў на беларускай зямлі пакінула след у прымаўках, назвах вёсак (даецца фотаздымак вёскі Шве-

ды на Случчыне). Як працяг традыцыі — прысутнасць у Мінску прадстаўніцтваў 11 шведскіх фірмаў.

Аўтар шкадуе, што беларуская гісторыя і культура "малавядомыя ў Швецыі". Для доказу прыводзіцца два прыклады: ва ўніверсальнай шведскай энцыклапедыі няма артыкула нават пра Францішка Скарыну (чытач тут жа знаёміцца з яго біяграфіяй і аўтапартрэтам), а Марк Шагал, чья выстава ў Стакгольме сабрала ў 1992 годзе аж 300 тысяч наведвальнікаў, названы ў той жа энцыклапедыі "Украінцам". Далей названы пяць мастацкіх твораў слаўтага ўраджэнца Віцебска, якія знаходзяцца ў шведскіх музеях. Выказваецца таксама здзіўленне, чаму з твораў Васіля Быкава, які слухна лічыўся прэтэндэнтам на Нобелеўскую прэмію, на шведскую мову перакладзены (ад сябе дададзім: Стафанам Скотам, які ўдзельнічаў у І кангрэсе беларусістаў) толькі "Кар'ер".

Затое ў Швецыі добра ведаюць творчасць Святланы Алексіевіч. У 1997 годзе быў выдадзены пераклад яе "Чарнобыльскай малітвы", паводле якой у Стакгольме ставіўся спектакль. Пісьменніца была ўзнагароджана прэміяй імя Курта Тухольскага. Выдадзена таксама анталогія "Восем беларускіх паэтаў", перакладзеная Каісай Эберг Ліндстэн.

У заключэнне гаворыцца пра таленавітую шведскую паэтэсу беларускага паходжання Інгу Ліну Кузьменка-Ліндквіст, фатографу Марыю Сёдберг, якая арганізавала ў Стакгольме выставу "Беларусь — беларуская паездка" (1998) і адкрыла ў Інтэрнэце сайт пра беларуска-шведскія сувязі. Адзначаецца гуманітарная дапамога шведскіх хрысціянскіх арганізацый ахвярам Чарнобыля.

"Не ведаю, ці падзяляе хто маю думку, — піша ў канцы Ч.-А.Абрахамсон, — але Беларусь сваёй формай на карце нагадвае мне сэрца, не рамантызаванае сэрца, а сапраўднае, бялагічнае".

Брашура выдадзена стараннем Шведскага інстытута ў Стакгольме. У дадатку "Ці ведаеце вы, што" прыведзены звесткі аб праектах, рэалізаваных гэтым інстытутам у Беларусі.

Ліліяна АНЦУХ.

Гартаючы старонкі

"Цымбаліст" Рыгора Крушыны

Летась у выдавецтве "Беларускі кнігазбор" выйшла кніжка вершаў нашага суайчынніка Рыгора Крушыны (1908-1979), які нарадзіўся на Случчыне, а жыў і памёр у ЗША. Крушына — гэта псеўданім Рыгора Казака. Першы яго зборнік выйшаў пад сапраўдным прозвішчам у Мінску ў 1931 годзе, апошні, дзевяты — у Нью-Йорку ў 1975 годзе.

...Вось і перагорнута апошняя старонка зборніка Рыгора Крушыны "Цымбаліст". Нейкая лёгкасць і спакой засталіся на сэрцы ад яго чытання. На маё здзіўленне, я не знайшла ў зборніку нават цені зласлівасці ці незадавальнення жыццём. Гэта мяне вельмі ўразіла, бо, ведаючы нялёгка лёс пісьменніка, чакала зусім іншых матываў, больш змрочнага настрою твораў. Амаль усе вершы зборніка прасякнуты глыбокай надзеяй і верай у жыццё. Усе яны надзвычай энергетычныя. У кнізе часта сустракаюцца развагі аб прызначэнні паэта. Возьмем, да прыкладу, верш "Злое шчасце", па свайму характару — філасофскі

твор. Аўтар разважае, дзеля чаго чалавек творыць і ўвогуле жыве на свеце. Вось як гучыць апошняя чатырохрадкоўе:

...Гарэць... ахвяры класці
І ўсёй істотай пець.
Такое злое шчасце
Паэт павінен мець.

Паэта захапляе чарадзейства прыроды. Ён фарбы і гукі загартуваў яго душу. Праз малюнкi краявідаў аўтар раскрывае свой унутраны настрой. Апісанне наваколля ў яго дакладнае і маляўнічае. Здаецца, што прырода для Рыгора Крушыны — жывая істота. Многія вершы зборніка прысвечаны Радзіме, Беларусі, якую ён вымушаны быў пакінуць у часы апошняй вайны. Паэт з вялікай

замілаванасцю піша пра родныя мясціны. Хоць апошнія дзесяцігоддзі яму давялося жыць у Злучаных Штатах Амерыкі, але і там ён не забываў пра сваю Случчыну, бачыў у снах "лугі з рамонамі". Адначасова Рыгор Крушына захапляўся і прыгажосцю той зямлі, якая дала яму прытулак пад старасць (верш "Азалія").

Лірычны характар творчасці Крушыны ўсхваляваў мяне, абудзіў глыбокі роздум. І гэта, відаць, галоўнае прызначэнне паэта — выклікаць суперажыванне. Таму я раю прачытаць "Цымбаліста" іншым.

Да сказанага трэба дадаць, што дапамог у выданні "Цымбаліста" сын паэта банкаўскі работнік Ігар Казак (ЗША), а прадмову напісаў Міхась Скобла.

Вольга АСПРАВУХ,

вучаніца 11-га класа 159-й школы Мінска.

АД РЕДАКЦЫІ. У "Беларускім кнігазбор" рыхтуецца да друку больш поўны зборнік Р.Крушыны, куды, акрамя вершаў, увойдуць яго проза і крытычныя артыкулы.

Радавод

Нашчадак маркіза жыве ў Оршы

Аднойчы ў нашым клубе "Яшчэ не вечар" мы праводзілі сустрэчу з ветэранамі. На яе прыйшоў і Алег Траверсе, якога мы да гэтага не ведалі. Яўна французскае прозвішча навічка зацікавіла прысутных, і мы напросілі гасця раскажаць пра сябе. Выявілася, што Алег Рыгоравіч нарадзіўся ў 1924 годзе ў Ялце. Яго бацька, па прафесіі гідратэхнік, часта мяняў месца жыхарства, апынуўся ў Фрунзе, сталіцы Кіргізіі. Там Алег закончыў сярэдняю школу і курсы радыстаў.

Калі пачалася вайна, пайшоў на фронт, служыў у танкавых частках. Вызваляў Украіну, Беларусь, Літву. Быў тройчы паранены. Стаў кавалерам ордэна Чырвонай Зоркі, іншых баявых узнагарод. У 1945 годзе Алег Траверсе вярнуўся ў Фрунзе, дзе затым прайшоў у складаны шлях ад прафсаюзнага інструктара да сакратара ЦК прафсаюзаў Кіргізіі. Закончыў Вышэйшую прафсаюзную школу ў Маскве.

З распадам Савецкага Саюза жыццё ў Кіргізіі ўскладнілася. Узраслаў недавер да "чужынцаў". І зяць Алега Траверсе, беларус Віктар Радкевіч, прыняў рашэнне: трэба пераехаць у Оршу.

Аднак новы сябар нашага клуба не ведаў, чаму ў яго такое прозвішча. Памятаў толькі, што яго бацька, жыхар Томскай губерні, лічыўся маркізам, а яго продкі мелі нейкае дачыненне да мора. Таму я рашыла напісаць лісты ў адпаведныя архівы і музеі, а таксама ў рускую газету, якая выдаецца ў Францыі (там жывуць мае дзеці і ўнукі, звязаныя з музыкай).

Неўзабаве прыйшоў адказ з Архангельскага гістарычнага архіва. Нам паведамілі, што ў 1791 годзе маркіз Жан Батыст дэ Траверсе, ратуючыся ад праследванняў, прыбыў у Пецярыбург па запрашэнні самой Кацярыны II, паступіў да яе на службу і стаў

назвацца Іванам Іванавічам. Ён хутка прасоўваўся па службовай лесвіцы: контр-адмірал, віцэ-адмірал, марскі міністр. А сын Івана Іванавіча, Аляксандр Іванавіч, быў галоўным камандзірам Архангельскага порта, ваенным губернатарам.

А затым адгукнуўся Парыж. З'явіліся доказы, што Жан Батыст дэ Траверсе быў прыдворным караля Людовіка XVI, нават ездзіў з ім у адной карэце. Адважна паводзіў сябе ў многіх марскіх баях. Яго прымаў будучы прэзідэнт ЗША Вашынгтон. І толькі рэвалюцыя 1791 года прымуціла маркіза шукаць прытулку ў Расіі.

Больш таго, у Парыжы знайшліся дзве кузіны "рускага французца" — Аляксандра Канавалава-Гаціна і Мадлен дэ Траверсе графіня дэу Шатне. Яны склалі сваю радаводную і лічылі, што па мужчынскай лініі род Траверсе вымер... Прыехаўшы ў Оршу на чарговае пасяджэнне нашага клуба, госці пераканаліся, што гэта не так. Сустрэча прадстаўнікоў знатнага роду была радаснай і сардэчнай.

Цяпер Алег Траверсе ахвотна наведвае нашы вечары. Арыстарату цікава бавіць час сярод людзей яўна "плебейскага" паходжання.

Аляксандра ДЗЕДЗІНЕЦ,
сябар ГА "МАН" (Орша).

Філакартычны альбом

У даваеннай Польшчы, у Косаве, што на Брэстчыне, мясцовы фатограф Юзаф Шыманчык наладзіў выданне паштовак. Падставай для іх былі мастацкія здымкі, зробленыя ім на Палессі. Сёння яны маюць этнаграфічна-краязнаўчую каштоўнасць.

У апошнія гады Ю.Шыманчык жыў у Лодзі (Польшча), падтрымліваў сувязі з беларускімі бібліятэкамі і калекцыянерамі. Сярод перададзеных ім паштовак знаходзіцца і выява маладога палешука (Косава, 1937).

Ад нас адышлі

Віталь КАЖАН

Са Злучаных Штатаў Амерыкі прыйшла сумная вестка: 17 студзеня 2004 года памёр Віталь Кажан, наш аўтар і падпісчык.

Віталь Кажан нарадзіўся 9 кастрычніка 1916 года ў вёсцы Бэзубекі над рэчкай Мнютай. Раней гэта быў Дзісенскі павет Віленскай губерні, цяпер — Віцебшчына. Скончыўшы ў Дзісне гімназію, працаваў настаўнікам у родных мясцінах. У 1944 годзе выехаў у Германію, у 1950 — у Нью-Йорк. Працаваў прарабам у прыватнай кампаніі, выконваў розныя грамадскія абавязкі, актыўна ўдзельнічаў у жыцці беларускай дыяспары.

Сваю аўтабіяграфію Віталь Кажан апублікаваў у зборніку "Беларуская дыспара як пасрэдніца ў дыялогу цывілізацый" (Мінск, 2001).

Лёнік ТАРАСЕВІЧ:

“Перашкоды... выхоўваюць незвычайных асоб”

Гэтыя словы мастака можна аднесці і да яго самога, беларуса, які ў свеце стаў знакамітым, а ў Польшчы атрымаў вышэйшыя ўзнагароды. Яго карціны знаходзяцца ў галерэях усяго свету – ад Нью-Йорка і Лондана да Сеула. У яго было больш за тызін выстаў у Швецыі і Італіі. Тры выставы прайшлі ў Мінску, на гістарычнай радзіме.

— Я беларус, які жыве ў Польшчы, — кажа пра сябе мастак.

Нарадзіўся Л.Тарасевіч у 1957 годзе ў мястэчку Валілы на Беласточчыне. Там фарміравалася асоба мастака. Да гэтага часу яму “даводзіцца прыкладаць страшэнныя намаганні, каб заставацца беларусам у Валілах”.

З аднаго боку — праваслаўная беларуская сям’я, у якой размаўлялі на “тутэйшай” мове, з другога — польская школа, гміна, касцёл. У такіх варунках Лёнік мусіў рана выбраць свой шлях. Пытанне стаяла недвухсэнсоўна: ці захаваць сябе беларусам, ці стаць палякам.

У юнацкія гады кожны імкнуўся акрэсліць сваю індывідуальнасць. Таму і Тарасевіч у час навучання ў Ліцэі мастацтваў у Супраслі размаўляў выключна па-беларуску, сцвярджаючы сваю адметнасць. Напэўна, гэта быў нялёгкі, але адзіны прымальны для будучага мастака выбар.

Лёнік шмат чытаў і маляваў, з захапленнем глядзеў на фрэскі Нектарыя, мастака XVI стагоддзя ў Супрасльскай царкве. “Дзівак, — казалі пра яго суседзі. — Абраў не тэхнічную вучэльню, якая давала 6 гарантываных прыбыткаў, а мастацкую адукацыю”.

З 1979 года Л.Тарасевіч вучыўся ў Варшаўскай акадэміі мастацтваў. З 24 студэнтаў ён адзіны быў не са сталіцы. Таму пачаў шукаць тых, хто спявае беларускія песні. Знайшоў. Пазнаёміўся з такімі беларускімі дзеячамі, як Юрый Туронак, Сакрат Яновіч. У той жа час лёс звёў Лёніка з Ежым Навасельскім, знакамітым польскім мастаком, які зрабіў значны ўплыў на юнака.

У 80-я гады Лёнік разам з іншымі беларусамі ладзіў вандароўкі па Беласточчыне, арганізоўваў праваслаўныя брацтвы, выдаваў часопіс, заснаваў легендарнае Беларускае аб’яднанне студэнтаў (БАС), якое ў Беларусі ведаюць дзякуючы таму, што ім быў наладжаны пад Гроднам рок-фестываль “Басовішча”.

У 1984 годзе мастак вярнуўся ў Валілы. Аргументацыя такая: “Тут мая гісторыя, мая мова”. Купіў будынак старой школы, аднавіў яе, ператварыў у майстэрню.

І вось першая выстава ў галерэі “Фоксаль” у Варшаве. Затым, у 1985 годзе — поспех на выста-

ве ў Стакгольме. З таго часу Тарасевіч не спыняўся: крок за крокам, эксперымент за эксперыmentам, выстава за выставай. Уражвае поле дзейнасці мастака: ад маленькіх да вялізных алейных карцін, ад жывапісу на бетоне і сталі, інсталяцыі — да іканавіду, жывапісу на крыжах. Маштаб яго задумак і здзяйсненняў нагадвае тытанаў эпохі Адраджэння, якія не замыкаліся толькі на жывапісе, а спалучалі яго з архітэктурай, скульптурай. У выпадку Тарасевіча — гэта захапленне прасторай, эксперыменты з аб’ёмам. “Кожная новая прастора — новыя веды і перажыванні, аб якіх ніколі раней не думаў бы”. Таму Тарасевіч малюе палосы, якія вядуць у бясконцасць, — на сценах, столі, падлозе.

“Гарызантальны пейзаж з адчувальнай структурай баразны, узаранай зямлі змяшчае ў сабе ўсё: узыходы і захады сонца, дзень і ноч, спякоту лета і холад зімы”, — так апісвае Эндзі Ротэнберг асноўны твор Тарасевіча на Венецыянскім біенале мастацтваў у 2001 годзе.

Творы Тарасевіча — гэта, хутчэй, не карціны, а цэлы свет ці наваколле, якое магчыма спасцігнуць, толькі апынуўшыся ў ім. Глядач дакранаецца да творчасці мастака не толькі ў духоўным, але і фізічным сэнсе, бо знаходзіцца не звонку, а ў сярэдзіне карціны: то крочыць па бясконцых паясах, то ўздываецца па лесвіцы, якая абвівае вялізны слуп, каб пабачыць карціну на версе, то ідзе ўгору па рыштаваннях, якія вядуць да карціны, змешчанай высока ўздоўж сцяны. Сам мастак марыць аб здзяйсненні жывапісу ў прасторы, аб стварэнні карціны, не абмежаванай рамкамі, якая ўключае глядача. Калі мастака пытаюць, чаму ён абраў такія незвычайныя матэрыялы для перадачы сваіх задум, ён адказвае, што свет — гэта прастора, фрэскі ў святыхнях — жывапіс на сценах — таксама глядзяцца ў прасторы, дык чаму ж не маляваць у прасторы.

Творчы працэс Тарасевіча вымагае не толькі захаплення, ідэй, натхнення, але і цяжкай працы — амаль да самазабыцця. Дастаткова прыгадаць, што на Венецыянскім біенале ён працаваў над карцінай плошчай 200 квадратных метраў, за тыдзень ён паклаў дзве з паловай

тоны фарбаў, правёў чатыры кіламетры ліній. Нягледзячы на тое, што многія з яго твораў неўзабаве... знікаюць. Роспісы галерэй, інсталяцыі ліквідуюцца назаўсёды. Але ж яны ўнікальныя, бо паўтарыць іх не ў стане нават сам мастак.

Тарасевіч — не толькі мастак, але і рэжысёр перформансаў. Напрыклад, падфарбаваная сіняя вада ў падвале... Глядач, які, зразумела, чакае нечага незвычайнага, усё роўна ашломлены, калі бачыць, што прыступкі лесвіцы вядуць да бясконцай сіні вады. Мастаком, які намалюваў іконы на прыдарожных крыжах Беласточчыны (яны ўжо сталі неад’емнай часткай краявіду), быў таксама Тарасевіч. Калі ён кажа, што мастацтва не абавязкова павінна быць пекным, але мусіць “рушыць нас з месца, дзе мы знаходзімся, мусіць інспіраваць да новага мыслення”, ён не хлусіць. Бо творчасць пацвярджае яго словы. Яна кранае нас з месца ўжо толькі тым, што пашырае нашу прастору мастацтва, наш светапогляд і разуменне свету.

Зараз Л.Тарасевіч вяртаецца да малых формаў, з якіх некалі пачынаў. То былі “дзікія” пейзажы: бясконцыя прасторы з чорна-зялёнымі ценямі, сляды на заснежаных схілах, самотныя дрэвы ў пустым полі, васількі ў збожжы, узараныя барозны, якія збягаюць удалечыню. Усё гэта намалювана абагулена, сімвалічна, без аніякіх дэталей, што стварае спецыфічнае ўражанне.

Тарасевіч абвргае словы тых, хто кажа пра абстрактнасць яго карцін. Ён сцвярджае, што яго жывапіс рэалістычны: “Гэта спалучэнне досведу майго дзяцінства, маленькай Беларусі на Беласточчыне, праваслаўя, адчуванняў і грамадства, усведамлення гісторыі мастацтваў”. Тарасевіч пакідае свае творы без назвы: маўляў, словы трэба пакінуць тым, каму яны патрэбны, бо ён упэўнены, што “карціны мусяць казаць усё самі”.

Сёння жыццё творцы прыходзіць паміж Валіламі і астатнім светам. Шлях 240 кіламетраў да Варшавы, дзе ён выкладае ў ранейшай альма-матэр, шляхі да сяброў, якія жывуць у розных кутках Польшчы, шляхі да выстаў у розных краінах свету...

Ёсць у Лёніка Тарасевіча сваё захапленне, хобі. Ён разводзіць рэдкіх курэй, фазанаў, галубоў, паўлінаў. З’яўляецца прэзідэнтам Польскага клуба арніталогіі, мае шэраг навуковых публікацый па гэтай тэме.

Мастак поўны ідэй, мар аб адраджэнні гістарычнай спадчыны, памяці Беласточчыны: хоча вярнуць імёны Нектарыя, Хадкевічаў, падзеі Хоціма, Кірхгольма, аднавіць замак з валам ды ровам у Гарадку. “Толькі б не апускаць рук, толькі б жыццё мела сэнс нават у элементарных дзеяннях”. Нельга паўней сказаць пра Тарасевіча, чым выказаўшыся яго словамі.

Неяк Тарасевіч прызнаўся, што ведае толькі адну “заходнюю” мову — польскую. Іншыя яму непатрэбны, бо свет яго беларускага жывапісу размаўляе на сваёй, непатрэбнай, але ж усеагульнай мове.

НА ЗДЫМКУ: Л.ТАРАСЕВІЧ на фоне сваёй інсталяцыі.

Іна ЖАРКЕВІЧ, студэнтка факультэта міжнародных адносін БДУ.

У БУДУЧЫ ДАВЕДНІК

БЕЛЬСКІ

Фама Антонавіч
(31.10.1890, в. Цімковічы Слуцкага павета Мінскай губерні, цяпер Капыльскі р-н Мінскай вобл. — 2.03.1952, Кіеў), украінскі і беларускі вучоны ў галіне педагогікі і псіхалогіі.

Ф.Бельскі скончыў з сярэбраным медалём Слуцкую гімназію (1909), з дыпламам I ступені — Кіеўскі ўніверсітэт (1913). З 1913 года выкладаў у гімназіях Украіны. Удзельнік I сусветнай вайны. У 1921–1923 гадах лектар на трохгадовых педкурсах у Наваміргарадзе, Інстытуце народнай адукацыі ў м. Златапаль на Кіеўшчыне. З 1925 года прафесар Данецкага, Херсонскага інстытутаў народнай адукацыі. У 1932 годзе на Вучоным савете апошняга выступіў з крытыкай метаду політэхнізацыі, пасля чаго мусіў ратавацца ад рэпрэсій. З 1932 года загадчык кафедры педагогікі Краснадарскага педінстытута, пазней, з 1935 — загадчык кафедры педагогікі і псіхалогіі Магілёўскага педінстытута, з 1936 — прафесар Ферганскага і Кандскага педагогічнага і настаўніцкага інстытутаў, з 1941 — Бухарскага педінстытута. Потым працаваў у Крымскім педінстытуце, Ленінградскім абласным настаўніцкім інстытуце. З 1951 года загадчык кафедры педа-

гогікі Кіеўскага інстытута фізічнай культуры.

Навуковыя працы Ф.Бельскага прысвечаны метадалогіі і гісторыі педагогікі, праблемам кіравання школай, стварэння школ для адораных дзяцей, пятанням арганізацыі вучэбнага працэсу ў сярэдняй школе і ВНУ, распрацоўцы крытэрыяў ацэнкі ведаў навучэнцаў, маральнаму выхаванню вучняў старэйшага школьнага ўзросту, павышэнню кваліфікацыі кадраў і інш. Аўтар навуковых даследаванняў на рускай мове “Вывучэнне

паспяховасці навучэнцаў па стандартызаваных тэкстах” (1926), “Арганізацыя навуковай работы” (1926), “Арганізацыя школ для адораных дзяцей” (1927), “Арганізацыя школ для звышадораных дзяцей” (1927), “Вывучэнне здольнасцей дзяцей” (1928), “Нарматыўныя элементы педагогікі пры выкладанні яе ў педагогічных ВНУ” (1929), “Педагогіка як навука” (на ўкраінскай мове. Луганск, 1929), “Вялікі рускі педагог К.Д.Ушыньскі” (1946) і інш.

Спадчыне вучонага прысвечаны даведнік “Прафесар Фама Антонавіч Бельскі: Бібліягр. паказальнік=Профессор Фома Антонович Бельский: Библиогр. указатель”. Мн., 2002.

Алесь БЕЛЬСКІ.

ЛЕАШЭНЯ

Яўген Варфаламеевіч

(23.12.1900, пасёлак Альбярцін Слонімскага павета Гродзенскай губерні, цяпер Слоніцкі раён Гродзенскай вобласці — 6.12.1981, Масква), генерал-лейтэнант інжынерных войск, кандыдат ваенных навук, дацэнт, крэйзнавец.

У першую сусветную вайну сям’я Леашэняў пераехала са Слонімсчыны ў Петраград, але была там нядоўга. Калі вярнуліся на радзіму, Яўген Леашэня пачаў працаваць настаўнікам у вёсцы Жарабілаўка былой Баранавіцкай воласці.

У 30-я гады Я.Леашэня стаў слухачом Ваеннай акадэміі імя Фрунзе. Тут ён упершыню сустрэўся з Дзмітрыем Карбышавым — вядомым спецыялістам ваенна-інжынерных спраў. Паміж слухачом і начальнікам кафедры завязалася моцная дружба. Карбышаў прымаў удзел у мадэрнізацыі Брэсцкай крэпасці перад першай сусветнай вайной і кансультаваў будаўніцтва абарончых ліній у многіх беларускіх пагранічных гарадах напярэдадні другой сусветнай вайны, таму добра ведаў і вельмі любіў Беларусь.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Я.Леашэня выконваў абавязкі начальніка інжынерных войск Маскоўскага абарончага рубяжа, пасля быў начальнікам штаба аператыўнай групы інжынерных загарод Заходняга і Крымскага франтоў. У 1944 годзе як начальнік штаба інжынерных войск Першага Беларускага фронту вызваляў Беларусь. Дайшоў да Берліна, удзельнічаў у разгроме квантунскай арміі на Далёкім Усходзе.

Пасля вайны Я.Леашэня ўзначальваў кафедру інжынерных войск Ваенна-інжынернай акадэміі імя Куйбышава, затым кафедру інжынерных войск Ваенна-палітычнай акадэміі імя Леніна, а перад пенсіяй быў намеснікам начальніка па навуковай і вучэбнай рабоце Ваенна-інжынернай акадэміі імя Куйбышава ў Маскве. Пяць гадоў працаваў выкладчыкам у Ваенна-тэхнічнай акадэміі Войска Польскага ў Варшаве. Дарэчы, ён быў адным з яе заснавальнікаў.

Я.Леашэня любіў і цаніў матчыну мову, беларускую культуру і гісторыю. Ён напісаў і перадаў у Слоніцкі крэйзнаўчы музей тры рукапісныя тамы гісторыі роднага Альбярціна. Шчыра сябраваў з многімі беларускімі дзеячамі літаратуры і мастацтва. Асабліва цёплыя адносіны былі ў яго з Якубам Коласам.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны, Кутузава, Багдана Хмяльніцкага. З 1984 года адна з вуліц Слоніма носіць імя Я.Леашэня, а на адным з будынкаў горада ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

Сяргей ЧЫГРЫН (Слонім).

На малюнку невядомага аўтара Я.ЛЕАШЭНЯ на фронце (1942).

Віктар Гулевіч – аўтар гімна беларусаў Крыма

Член праўлення Крымскага беларускага таварыства Віктар Гулевіч нарадзіўся, жыві і працаваў у Чачэрскім раёне Гомельскай вобласці. Калі прыйшла чарнобыльская бяда, пераехаў з сям'ёй у Сімферопаль, дзе жыла сястра. Зараз з'яўляецца кіраўніком ансамбля "Рабінка" завода "Прадмаш". Вядомы як аўтар гімна беларусаў Крыма:

«Мы дзеці твае, дарагая Радзіма, мы ўдзячны табе за жыццё.

Прымі прывітанне ад дочки, ад сына. Ты радасць і шчасце маё.

Ўжыкой бы старонцы ні быць нам – з табой наша сэрца, ты знай.

У Крыме назвалі нас дочкай і сынам. Ад нас табе песня, прымай!»

Нядаўна прывёз у Мінск кнігу пра беларусаў Крыма "Расінкі дружбы", выдадзеную прафесарам Губарам і старшынёй Крымскага беларускага таварыства Рыгорам Жукоўскім, які працуе прарэктарам Інстытута інфарматыкі. Гэта першая кніга пра беларускую дыяспору Крыма (там жыве зараз 47 тысяч беларусаў). Яна расказвае пра заслужаных, незвычайных людзей, іх лёсы, пра тое, як яны трапілі сюды і які вялікі ўнёслі ўклад у развіццё гэтага рэгіёна – кожны ў той галіне, з якой звязана яго прафесія.

Сам Віктар Гулевіч працуе культработнікам – 18 гадоў у Шыракоўскім доме культуры, але не ведаў, што існуе беларускае таварыства. Яго запрасілі на сход беларусаў і адразу ж выбралі ў праўленне. У 1991 годзе ўпершыню ён падрыхтаваў праграму з беларускім рэпертуарам, а жонка (зямлячка, таксама родам з Чачэрскага раёна) частавала ўсіх стравамі беларускай нацыянальнай кухні. З таго ўсё і "заварылася". Сталі праводзіць выставы, Дні беларускай культуры ў Крыме, адзначаць Дзень незалежнасці Беларусі 3 ліпеня, літаратурныя вечарыны. Асабліва шанецца тут памяць Максіма Багдановіча. У 1999 годзе за вялікі ўклад у развіццё беларускай культуры ў Крыме Гулевічу было прысвоена званне лаўрэата як лепшаму з культработнікаў. Работу з людзьмі праводзіць ад чыстага сэрца, аддана.

Віктар напісаў ужо больш за 300 вершаў – для сябе, часам чытае сябрам. Гаворыць, што туга

фота Яўгена КАЗЮЛІ

па Радзіме выклікала такую неабходнасць, каб даць выйсце пачуццям. 7 гадоў не быў на Чачэршчыне. У роднай Рудні нікога з радні не засталася. Маці пераехала ў Гомель і жыве з малодшай сястрой Віктара, там жа жыве і ягоны брат. Асабліва скруха апанавала пасля смерці жонкі. Але радуець тры дачушкі – яны ўжо дарослыя, дзве замужам. Адна скончыла музыкальнае вучылішча, другая стала псіхолагам, малодшая заканчвае каледж. Яны ды жаночы калектыў ансамбля "Рабінка" для Віктара як аддушчына. А толькі знаходзіцца вольная хвілінка – пацяклі, нібы слёзы, радкі вершаў:

Вёска мая – там, дзе рэчка і вербы, дзе з дзяцінства найкол і лясы, і палі, ды сцяжынка, якую мы ў школу хадзілі – там Чарнобыля жмары ляглі.

Люд мой любы, за што пакаранне, і чаму ўсё жыццё ты цяргіш і маўчыш?

А раней салаўі наваколле разбудзіць, а раней журавы ў небе сінім ляцяць.

А цяпер – цішыня, ў хаце кожнай – трывога.

Толькі людзі маўчаць, толькі людзі маўчаць...

Калі мы гутарылі на чарнобыльскую тэму, Віктар сказаў, што адчувае сорам перад землякамі за тое, што з'ехаў, а некаторыя засталіся там жыць. Аднак хвароба і страта жонкі, магчыма, былі звязаны з гэтай трагедыяй, трэба было даць ёй шанс выжыць. Не атрымалася. Ён разумее, што нельга мучыць тую сэрца, і так перанёс ужо два інфаркты, таму стараецца жартавач, стараецца быць адкрытым для людзей, і ў яго шмат сяброў. Пасля размовы са мной у Мінску ён адразу ж выехаў у Гомель, каб пабачыцца са сваякамі і пабываць у родным куточку. Няхай радасці ў яго жыцці ў далейшым будзе больш.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

УКРАЇНА. СЕВАСТОПАЛЬ

Ва ўтульнай зале севастопальскага Дома афіцэраў флоту адбыўся вечар памяці У.Мулявіна. Вялікая зала запоўнена, а людзі ўсё ішлі і ішлі. Вечар адкрыла старшыня гарадскога таварыства "Беларусь" Ала Гарэлікава. Вядучыя павялі задзішчэную размову з залай на рускай і беларускай мовах. Шчымыя боль сціскае сэрцы прысутных. У некаторых на вачах слёзы.

Вечар памяці Уладзіміра Мулявіна

Вядучыя прадстаўляюць артыстаў. У выкананні папулярных севастопальскіх калектываў "Андрэўскі сцяг" (саліст – заслужаны артыст АРК Вадзім Канараў), шоу-групы "Мюзік-экс" гучаць песні "Бязрозавы сок", "Беларусь", "Алеся", "Край мой верасовы" і іншыя. Яны адразу ж бяруць у палон слухачоў сваёй меладычнасцю і задзішчэнасцю.

Гучаць песні з рэпертуару "Песняроў" у выкананні Анатоля Барысевіча – саліста Малога тэатра оперы і балета імя Мусаргскага ў Санкт-Пецярбургу. А вось вядучая Людміла Малько запрашае гасцей паслухаць, як

РАСІЯ

Кірмаш у Новасібірску

25 лютага ў Новасібірску адкрылася Нацыянальная выстава-кірмаш "Беларусь-2004". Падобны дзелавы форум праводзіцца ў гэтым расійскім горадзе ўпершыню. У рамках нацыянальнай выставы-кірмашу будучы арганізава-

гучыць народная песня ў апрацоўцы Мулявіна "Касіў Ясь канюшыну" ў выкананні ансамбля севастопальскіх беларусаў "Белая Русь", які становіцца ўсё больш папулярным. На сцэне прыгожыя беларускія дзяўчаты ў нацыянальных строях. Інсцэніроўка песні, якую выканалі В.Мушта, Л.Мякішава, Л.Дамарацкая і Л.Малько, выклікала выбух апладысментаў.

Канцэрт прадоўжыў хор "Лейся, песня". А Ігар Ваўненка (баян) і Нэля Аскерава выканалі песню "Яблыня". Замілавана і шчыра гучалі вершы севастопальскіх паэтаў Людмілы Гу-

ны таксама Дні навукі Рэспублікі Беларусь і навукова-практычная канферэнцыя "Гандлёва-эканамічны і навукова-тэхнічны патэнцыял Беларусі і перспектывы супрацоўніцтва расійскіх і беларускіх вучоных".

У экспазіцыі з двух раздзелаў прадстаўлены 15 навуковых устаноў Беларусі, у тым ліку Ака-

ЛІСТАВАННЕ

Пісьмо з Японіі

Днямі ў рэдакцыю «ГР» прыйшоў ліст з Японіі. Аўтар Кіэхіса Фукуда – студэнт, які з мэтай пашырэння дыялога паміж моладдзю розных краін заснаваў Міжнародны клуб па перапісцы на англійскай мове, куды запрашае ўступіць і нас, беларусаў.

Прапанова мяне зацікавіла, бо я вывучаю японскую і англійскую мовы вось ужо пяты год і цікаўлюся беларуска-японскімі стасункамі. Цяпер, у час практыкі ў газеце, набыў новую магчымасць рэальна задаволіць свае інтарэсы, наладзіўшы перапіску з клубам сяброў у Японіі з дапамогай Кіэхіса Фукуды.

Японскі сябар прапануе перапісвацца з членамі клуба ў Японіі, ад нас просіць паведаміць у лісце імя, адрас, узрост, пол, інтарэсы і хобі і, уклаўшы фотаздымак, даслаць на наступны адрас:

International Pen Friend Club
c/o Kiyohisa Fukuda
124 Nishihirajima
OKAZAMA
709-0633
JAPAN

P.S. Грошай за членства не патрэбна, адзіная ўмова клуба не пісаць лісты з намерам знайсці жонку ці мужа і г.д., а таксама тым, хто мае бізнес-інтарэсы.

Пакуль гэты нумар рыхтаваўся да друку, я ўжо даслаў першы ліст з Беларусі на адрас клуба ў Японію.

Цяпер справа за вамі!

Яўген ФУРС, студэнт факультэта міжнародных адносін БДУ.

Мінск стаў для мяне другой радзімай...

Пяць гадоў таму ў васемнаццацігадовым узросце я прыехаў у Мінск з далёкага Кітая, каб атрымаць тут адукацыю журналіста. Памятаю той дзень, калі я развіталася з роднымі перад дальняй дарогай і ў душы замест радасці, што мара спраўдзілася, з'явілася пачуццё трывогі: як я буду адна, без бацькоў, у незнаёмай краіне.

Сёння Мінск стаў для мяне родным горадам, і, думаю, што ўспаміны пра гады жыцця ў Беларусі будуць самымі цёплымі і дарагімі. Канешне, спачатку было цяжка, бо трэба было вучыць на падрыхтоўчым факультэце рускую мову і шмат іншых агульнаадукацыйных прадметаў, потым прывыкла да напружанай вучобы, і стала лягчэй.

У мяне з'явілася шмат сяброў: з Кітая, арабскіх краін і, вядома,

з Беларусі. Мы шмат расказваем адзін аднаму пра свае краіны, пра сяброў, родных. Я ўжо не так часта пішу бацькам, як спачатку, калі вельмі сумавала па іх і радзіме. Цяпер у асноўным абыходзімся тэлефоннымі размовамі. Прывыкла ўжо і да беларускага клімату, адчуваю сябе добра.

У вольны час наведваем з сябрамі тэатры, кіно, музеі, гуляем у парках. Тут шмат месцаў, дзе можна добра адпачыць. Мінск стаў для мяне яшчэ больш дарагім і таму, што я сустрэла тут сваё каханне...

Хутка заканчваю вучобу ва ўніверсітэце (засталося менш за год) і думаю, што час развітання з Мінскам будзе таксама сумным, бо я палюбіла гэты зямельны, утульны горад.

Ян ЯН, студэнтка БДУ.

сельнікавай, Маі Лобавай, Вікторыі Вінакуравай, прысвечаныя У.Мулявіну.

Доўга яшчэ не хацелі разыходзіцца людзі: яны шчыра дзякавалі, задавалі розныя пытанні, прасілі часцей радаваць іх падобнымі сустрэчамі. "Уладзімір Мулявін назаўсёды застанецца з намі ў сваіх песнях", – гаварылі яны.

P.S. Шаноўная рэдакцыя "Голасу Радзімы"! Мы вельмі ўдзячныя вам за газету. Яна стала надзвычай цікавай. Пры падрыхтоўцы вечара "Памяці Мулявіна" мы карысталіся выключна яе матэрыяламі.

І яшчэ: перадайце, калі ласка, прывітанне і шчырую падзяку Надзейцы Парчук з вёскі Вычулкі Брэсцкага раёна за яе чароўныя вершы. Дарэчы, верш "Кладуцца кветкі да гітары" быў выкарыстаны ў нашым сцэнарыі.

Жадаем плённай працы. Асабістае прывітанне Адаму Мальдзісу.

Людміла МАЛЬКО,

намеснік старшыні Севастопальскага таварыства "Беларусь", дэпутат раённага Савета.

дэмія навук, прадпрыемствы "Тэхнапарк", "Металіт" і дванаццаць вышэйшых навучальных устаноў, свае навінкі прадэманструюць 26 беларускіх экспарцэраў, сярод іх мінскія трактарны і аўтамабільныя заводы, акцыянерныя таварыствы "Амкадор-Ударнік", "Белкард", "Радыётэхніка", "Атлант" і іншыя.

ПОШУК

Адгукніцеся, капляне!

Аднойчы даведалася, што ў Амерыцы недзе кампактна пражываюць беларусы, што выехалі ў 20-я гады з Капыльскага раёна. Прычым, іх там працэнтаў 70. А што за мясцовасць – забылася. Сама я родам з гэтага раёна, з вёскі Пясочнае. Сапраўды, з нашай вёскі многія з'ехалі ў гэтую далёкую краіну на заробкі. Сярод іх і мае сваякі – Апанас Бендзь і яго сястра Параска Бендзь, якая ў той час ужо была замужам, мела прозвішча Нікановіч. Выехалі яны прыкладна ў 1905–1906 гадах, а потым да брата і сястры ездзіў на 2 гады Павел Бендзь, мой дзед, які там захварэў і ўсе заробленыя грошы аддаў на аперацыю, таму вярнуўся дадому. У 20-я гады ў Амерыцы быў перапіс насельніцтва, і звесткі пра ўсіх траіх туды трапілі. Яны працавалі на аўтамабільных заводах Форда ў Дэтройце. З пецярых дзяцей Паўла Бендзя ў жывых засталася Марыя, якая жыве зараз у Пясочным. Яна часта ўспамінала пра дзядзьку і цётку, якія дасылалі лісты. Потым пачалі пераследаваць тых, у каго сваякі былі за мяжой, і іх лісты знішчылі. Прыкладна ў 1965 годзе з Амерыкі вярнуўся наш зямляк Нікановіч (па мянушцы Марозік), які там жыві, працаваў 53 гады. Ён прывёз фатаграфіі і звесткі пра нашых сваякоў. Дзед Апанас трымаў свой рэстаран у Нью-Йорку, а яго сястра Параска жыла ў Дэтройце (яе зяць меў сваю авіякампанію).

Зараз я на пенсіі і займаюся гісторыяй свайго роду. Цікава ў сувязі з гэтым знайсці звесткі пра нашчадкаў Апанаса Бендзя і Параскі Нікановіч у Амерыцы, а таксама пра землякоў з вёскі Пясочнае Капыльскага раёна.

Мой адрас: 223035. Пасёлак Ратамка Мінскага раёна Мінскай вобласці, вуліца Рабочая, дом 3. БЕЛАРУСЬ.

Тамара КРЫЛОВА.

УРАЖАННІ

Карысныя парады Нінель Шчаснай

З вялікай цікавасцю прачытайце ў "Голасе Радзімы" № 2-3 за 2004 год артыкул Тацяны Куварынай "Дзяржавы фарбаў думная царыца..." пра мастака Нінель Шчасную. Мне, як мастаку, асабліва цікавыя любыя публікацыі пра калег, выставы і мастацкае жыццё ў Беларусі і па-за яе межамі.

Асобя цікавасць да ўказанага артыкула выклікана і тым, што я меў ішчаслівы выпадак пазнаёміцца з Нінель Шчаснай на маёй персанальнай выставе акаварэлей у клубе Дома творчасці пісьменнікаў "Кактэбэль" у Крыме 4 верасня 1988 года.

Н.Шчасная аглядзела выставу (50 акаварэлей), дала некалькі парад, якія я з удзячнасцю прыняў і выкарыстоўваю да гэтага часу, і пакінула свой водгук. Калі ласка, перадайце Нінель Шчаснай мае віншаванні і найлепшыя пажаданні здароўя і ішчасця. Жадаю ёй творчага захаплення і новых цудоўных карцін! А таксама, калі ласка, перадайце Нінель Шчаснай мой буклет "Акаварэль".

Прывітанне і добрыя пажаданні супрацоўнікам таварыства "Радзіма".

Дзякуй ад Феадасійскага таварыства беларусаў за цікавую газету «Голас Радзімы».

З павагай

Уладзімір КІРКЕВІЧ.

Эрых Марыя Рэмарк:

«Вялікія і маленькія іроніі майго жыцця»

Інтэрв'ю з самім сабой

Нядаўна ўвесь свет адзначыў 105-годдзе з дня нараджэння Рэмарка. Прайшлі імпрэзы, чытанні, прэзентацыі. Письменнік, чый чалавечы лёс цяжкі, чытаецца і сёння, хоць ужо больш за трыццаць гадоў, як яго няма з намі. Эрых Марыя Рэмарк (сапр. – Эрых Паўль Рэмарк) адразу з гімназіі трапіў на фронт першай сусветнай вайны. Пасля яе настаўнічаў, быў журналістам, камерсантам, рэдагаваў спартыўны часопіс. З 1929 года жыў за мяжою (Францыя, ЗША, Швейцарыя). У 1938 годзе гітлераўскія ўлады пазбавілі яго грамадзянства. Пры згаданні Рэмарка з Гітлерам здаралася істэрыка,

Гебельс марыў пра адно: плюнуць на магілу пісьменніка. Чытачу добра вядомыя такія творы Рэмарка, як «Трыумфальная арка», «На Заходнім фронце без перамен», «Тры таварышы», «Вяртанне», «Час жыць і час паміраць», «Чорны абеліск», «Цені ў раі». Творы Рэмарка шмат перакладаліся на беларускую і рускую мовы. Да вашай увагі, шануюныя чытачы, эксклюзіўны пераклад з нямецкай мовы Арцёма Арашонка аўтаінтэрв'ю Эрыха Марыі Рэмарка, якое да гэтага не было перакладзена ні на рускую, ні на беларускую мовы. Цяпер, амаль праз сорак гадоў, знайчам і прыхільнікам пісьменніка будзе яшчэ цікавей чытаць гэтыя радкі.

Пытанне: Вас завуць не Крамэр?

Адказ: Не. Але гэта не перашкодзіла таму, каб такая бяссэнсіца пайшла ў свет так, што ў яе яшчэ і сёння вераць.

П: Вы гэта абвяргалі?

А: Навошта? Я ж сорак гадоў не абвяргаў нічога, што пра мяне было напісана, прычым столькі хлусні.

П: Чаму не?

А: Усе і без гэтага не верылі. Гэта адзін з найлепшых каказчыкаў, што маеш поспех. Калі гэта ведаеш, эканоміш на злосці, адвакатах, непатрэбных судовых выдатках, язвах у страўніку ды інфарктах. Газета заўсёды мае рацыю хаця б таму, што выходзіць кожны дзень зноўку. Што вам да невялічкага паведамлення, калі яно надрукавана на 24-й паласе паміж аб'явамі?

П: Праўда, што раману «На Заходнім фронце без перамен» было адмоўлена многімі выдаўцамі Нямецчыны?

А: Мне казалі, што ніхто не жадае больш чытаць нешта пра вайну. Тэарэтычна, напэўна, выдавец меў рацыю; я — практычна.

П: Такое з вамі часта здараецца?

А: Так. «На Заходнім фронце без перамен» быў адмоўлены выдавецтвам Патнэма ў Амерыцы. Выдавецтва, якое потым купіла маю кнігу, адхіліла мой другі па значнасці поспех — «Трыумфальную арку». Яны думалі, ніхто не пажадае больш ведаць нешта пра нямецкіх эмігрантаў. Выдавец «Трыумфальнай аркі» ў Амерыцы зноў жа з той жа прычыны адмовіў «Паўлі блізкага свайго»; гэтая кніга стала «Book of the Month». Так працягвалася далей. Гэта ўсё адносіцца да маленькіх іроній майго жыцця.

П: Значыць гэта, што выдаўцы нічога не разумеюць у кніжных поспехах?

А: Не. Хутчэй, сведчыць, што звыклае меркаванне прадказваць поспех — не слушнае. Паспяхо-

вая кнігі збольшага пішуцца на суперак любой тэорыі поспеху. Давайце паглядзім на тэматыку маіх твораў — бедныя салдаты, яшчэ вяднейшыя эмігранты, — у прынцыпе, мае выдаўцы мелі рацыю, калі пыталіся, каго гэта яшчэ магло б зацікавіць.

П: У чым жа тады вы бачыце свой поспех?

А: Дакладна не ведаю. Магчыма ў тым, што я няўдалы тэатральны пісьменнік; пішу тое, што перажыў, без прыкрас. Усе мае кнігі напісаны, як п'есы. Сцэна за сцэнай. Аўтар адключаецца як Deus ex machine². Ён выступае і як тлумачальнік, і як дасведчаны пасрэднік. Я часта спрабаваў аблягчыць сваю працу праз звычайныя пераходы, апісанні і назіранні ў тэксце, але напрыканцы мусіў заўсёды іх выкрэсліваць. Дзея і характары з'яўляліся самі сабой.

П: Лічыце такі від пісьменства сярод іншых лягчэйшым ці складанейшым?

А: Паспрабуйце самі. Па-іншаму ж я і не магу. У любым выпадку, дапаможныя сродкі больш абмежаваныя. Аўтар, быццам Святы дух над вадою, адасабляецца, і на яго месца выходзіць герой (альбо антыгерой ці апавядальнік ад першай асобы). Толькі яго эрудыцыя, яго дасведчанасць, яго рэакцыі з'яўляюцца кампетэнтнымі — толькі ён назірае, не хто іншы. Гэта значыць, што ён заўсёды павінен быць пры гэтым. Дзеянне мусіць так групавацца, быццам пры гэтым прысутнічаў сам аўтар. Гэта ў кнізе яшчэ больш жорстка, чым на сцэне, дзе аўтар можа адысці і дзеянне пераймаюць пабочныя асобы. Тут ён заўсёды ў святле пражэктараў; без яго кніга не адбудзецца. Змена ў сцэна альбо частках без аўтара немагчымая. Не толькі гэта: кніга бачыцца толькі з аднаго пункту гледжання, якое належыць герою. Яму 20 гадоў; значыць, гэта кніга дваццацігадовага, нікога іншага.

П: Гэта ўсё абмежаванні; што можна змяніць?

А: Вобразнасць і, магчыма, за-

хапляльнасць, незалежную ад дзеі. Прадпасылкі пры гэтым, што беспамылковыя ў дыялогу, будучы важныя. Захапляльнасць сюжэту асобна — гэта рэпартаж. Мастацкая захапляльнасць — нешта іншае. Яе лёгка, асабліва калі яна ўдалая, нават крытыкам зблытаць з рэпартажам, бо выкарыстаны сродкі менавіта рэпартажу. Яна знаходзіць выйсце. Яна не адна паведамляе; яна выбірае, характарызуе, прадстаўляе, у яе ёсць ідэя.

П: Якая ідэя была пры напісанні «На Заходнім фронце без перамен»?

А: Яна ў прадмове: паведаміць пра пакаленне, знявечанае вайной — нават, калі моладзь пазбегла сваіх гранат. І прадставіць маладых людзей, якія паўсталі замест жыцця перад смерцю і былі падвергнуты крытыцы. Бачыце: гэта ў канцы канцоў больш, чым рэпартаж пра вайну. У гэтым я бачу частку свайго поспеху.

П: Якая ідэя была пры напісанні «Іскры жыцця»?

А: Сама назва: іскра, цалкам не згаслая нават пад боімі варвараў.

П: Лічыце ідэю важнай?

А: Толькі чалавечую, не прагматычную. Яна не адносіцца да мастацтва. Па гэтай прычыне «На Заходнім фронце без перамен», у першую чаргу, не пацыфісцкая кніга. У яе пацыфісцкая ўздзеянне, але яе тэмай была чалавечая праблема. Што разумныя людзі былі супраць вайны, здавалася мне тады настолькі зразумела справай, што я ніколі б пра гэта мо і не пісаў.

П: Як доўга вы працавалі над «На Заходнім фронце без перамен»?

А: Пяць тыдняў.

П: І колькі кніг прадалося?

А: У Германіі штодня 10–20 тысяч. Увогуле — каля 20–30 мільёнаў на 45–ці ці 50–ці мовах.

П: Вы не ведаеце дакладна?

А: Я гэта ніколі не кантраляваў; увесь наклад падлічыць нерэальна. Паўсюль выходзілі пірацкія выданні. У адным, з Індыі, у перакладзе з тузіну дрэнных перакладаў у рэшце рэшт атрымалася драма пра лесніка і ляснога злодзея. За жалезнай заслонай выдавалі без дазволу і без меры. У Расіі ўсе мае кнігі скрадзеныя і маюць там вялікія наклады.

П: Гэта горка ведаць?

А: Не нашмат гарчэй, калі ў Германіі канфіскавалі ўсю маёмасць і праз дзесяць год, нягледзячы на інфляцыю, вярнулі з усяго дзесяць працэнтаў. Добранькая пралазка для краіны. Але эмігранты не рабілі інфляцыі — а пенсіі генералам і адстаўным нацы, нягледзячы на тую ж інфляцыю ў дзесяць працэнтаў, засталіся на добрым узроўні. Эмігранты мусілі радавацца, пазбаўленыя грамадзянства і не вартыя быць немцамі, што ім увогуле нешта дасталася.

П: Што?

А: Дакладна гэта. Пазбаўленне грамадзянства эмігрантаў не было агульна скасавана з развалам Трэцяга Рэйха, як таго не чакалі. Ім толькі дазволілі падаць дакументы на аднаўленне грамадзянства. Гэта было задумана з найлепшым намерам, але ж ніхто не падаваў дакументы на пазбаўленне сябе грамадзянства; гэта нізка і абразліва працягваць далей.

П: Гэтаму ёсць прычына?

А: Канешне, у Германіі заўсёды ёсць прычына. Заўважце, эмігранты, якія прынялі б іншае грамадзянства, не мелі б праблемы з аднаўленнем нямецкага грамадзянства. Гэта, па меншай меры, грубая памылка. Узняцьце адной адмовы грамадзянства, адно з цяжкіх пакаранняў краіны, не мае нічога агульнага з аўтаматычным узнаўленнем грамадзянства. Нямецкая дзяржава нікога не можа прымусяць да аднаўлення грамадзянства; было б ганьбай узняць справы аб пазбаўленні грамадзянства і пакінуць шырэйшыя магчымасці эмігрантам. Вось так паўстала гратэская сітуацыя, што эмігранты практычна знаходзяцца ў выгнанні. Наколькі я ведаю, ніхто з забойцаў Трэцяга Рэйха не быў пазбаўлены грамадзянства. Перадвоенных эмігрантаў лічаць за людзей другога гатунку; дастаткова іронія, ці не праўда?

П: Вы што-небудзь зрабілі супраць гэтага?

А: Я стаў амерыканцам.

П: Вы прыязджаеце, нягледзячы на гэта, у Нямецчыну?

А: Чаму не? Я ж тут нарадзіўся. Фактам застаецца, што мяне пазбавілі грамадзянства; іншае — мяне цягне на Радзіму. Па законах Сярэднявечча мяне маглі б проста забіць, калі б я вярнуўся.

П: Вы перабольшваеце?

А: Канешне. Не дарма я пісьменнік і люблю іранічныя сітуацыі.

П: Якое самае моцнае перажыванне было ў вас як пісьменніка?

А: Пачуццё нерэальнасці. Яно мяне ніколі не пакідала. Яно прыйшло праз поспех маёй першай кнігі. Гэта я знаходжу па-за межамі любой рэальнасці. Пспех таксама. На шчасце, я гэта ведаў заўсёды. Гэта мяне бараніла ад маніі велічы і наадварот: я адчуваў сябе безабаронным. Не было ніякага рэзультату. Я настолькі ўзнёсся, што мог толькі падаць. Забываюць пра тое, што я быў толькі пачаткоўцам. Сам жа я не забываўся на тое. Гэта ўратавала мяне, я так думаю. Я вярнуўся; не верыў сваім добрым крытыкам ды ў дадатак дрэнным, і працаваў.

П: Якая кніга далася найцяжэй?

А: Я думаю — другая.

П: А якая кніга здаецца найлепшай?

А: Заўсёды тая, што не выйшла. Так у кожнага аўтара. У мяне няма вялікай прывязанасці да кнігі, што выйшла. Ад выхаду майго першыня я так шмат працаваў, што ўласныя кнігі доўгі час не магу чытаць. Ведаеце: «One doesn't finish a book — one abandons it»³. Не хочацца ўспамінаць дэпрэсію, якая суправаджала напісанне. Кніга гатовая, мусіць мець уласны шлях.

П: Што ў вашым жыцці было важным?

А: Незалежнасць, талерантнасць, сэнс прыгожых якасцей, якія знаходзіш толькі ў чалавека і які бессаромна ганьбіць іх — справядлівасць і гумар, які пачынаецца з мяне самога.

Юлія МАРОЗАВА

***

Калі вашая мова
Была мовай бацькоў,
Яе сутнасць, аснова
Учысціні простых слоў.
Яна сэрцу бліжэй
І мацуе яго.
Яна родная мова
Для народа твайго.

***

Без караня - дрэва гіне.
Без дроваў - полымя гасне.
Без любові і надзеі
Няма ў гэтым свеце шчасця.

***

Разам птушкі,
Разам кветкі.
Разам бацькі,
Разам дзеткі.

***

Калі зняважылі цябе,
Ты проста прабач,
Калі зрабілі дрэнна,
Не плач,
А ты паспрабуй
Маліцца за іх.
Яны зразумеюць тады,
Што любіш ты іх.

***

Калі ласка,
не згубіце прастаты.
І з любоўю захавайце назаўжды
Чысціню і маладосць
свайёй душы.

І сяброў не пакідайце ў час бяды.
Калі вельмі будзе
цяжка на зямлі,
Не згубіце ў сэрцы
вашым глыбіні,

Веру ў Бога,
спадзяванне на Яго,
На Айца і на
стварыцеля Свайго.

Ён жыцця нам даў
свой дзіўны дар
І свабоду Ён таксама даў.
Кожны твой учынак -
выбар твой,
Але без Яго ты - прах зямны.

***

Жыццё імклівае бяжыць,
А людзі кажучь:
«Трэба жыць!»

Што разумееш пад жыццём
Ты? Многа грошаў, новы дом?
А можа, шчасце удаах?
Што называеш ты жыццём?
Імкнецца час, бягуць гады,
Усё, што тут, не назаўжды.
Усё - нікчэмнасць,
марнасць часу.

Так, будзе смерць...
Няўжо пра нас?
Так, паміраюць - гэта факт.
Не, памайчыце, майце такт.
Падумаем тады аб ёй,
Калі зраўняюць нас з зямлёй.
Спыніся і разваж і ты!
У чым жа сэнс жыцця твайго,
Калі ёсць смерць!

***

КАРАНІ

Калі ты ходзіш па зямлі,
То ведай, што у глыбіні
Яе ляжыць ўжо шмат гадоў
Прах тваіх дзедаў і бацькоў,
Ты памяні ў малітве іх,
І перад Богам, як жывых,
Зайжды у сэрцы памянай,
І пра іх памяць захавай,
І дзецям, сябра мой, гавары,
Што ёсць у дрэва карані.
Без іх засохне ці згніе
І плод не дасць, не зацвіце.
Што моц яго ў сырой зямлі.
Трымаюць дрэва карані.
Яго і вецер не асіліць,
А без караняў дрэва гіне.
Захойвай памяць пра бацькоў!
Як можна жыць без каранёў?

¹ (Англ.) кніга месяца.
² (Лат.) «Бог з машыны» — развязка ў дзеі з-за ўмяшальніцтва неправдчаных абставін.
³ (Англ.) адзін не заканчвае кнігу, другі адмаўляе яе.

1966.
На беларускую мову пераклаў
Арцём АРАШОНАК.

НАЧНЫЯ ўСПАМІНЫ

Іван Шамякін

Паўшчувалі за цяперашнія вы-ступленні: абкамаўцы ўсе грахі яго сабралі ў адну кучу.

Машэраў здзіўіўся, чаму няма Броўкі ці Шамякіна. Але нас ніхто не запрашаў.

За выключэнне выступіў адзін Міцкевіч. Вымова без занясення ва ўліковую кніжку. Спагнанне, якое не псавала камуністу біяграфіі. Некаторыя сакратары сельскіх райкамаў мелі па некалькі такіх "ордэнаў".

Які радасны прыйшоў да нас Карпюк! Пілатовіч сказаў на бюро пра наш з Андрэем візіт да яго, пра нашу пазіцыю. І Аляксей падзякаваў па-свойму:

— Пра цябе, Андрэй, я ведаў, што ты чалавек.

— А Шамякін хто? — справакаваў Андрэй.

— Думаў, што бюракрат, як ўсе. Выслужваецца.

— Ну, Аляксей, цяпер я разумею, за што цябе б'юць.

— Хадзем жа вып'ем за чалавекаў!

Карпюк у рот амаль не браў, на ўсіх сходах "садзіўся на свайго канька" — кляймо пісьменнікаў і асабліва членаў партыі, якія п'юць. Зала пляскала і... рагатала.

— Аляксей! Назаві — хто не п'е!

— Крапіва.

— Адзін? Ці не мала на дзвесце чалавек?

Але на іншым сходзе і Крапіву крытыкаваў — за тое, што маўчыць, калі трэба аўтарытэтнае слова.

Такім ён застаўся ў памяці, Алёша Карпюк. Чыгач здзіўіцца: пры чым тут падарожжа ў пушчу і Карпюк? Не магу растлумачыць. У начных успамінах пра Белавежу Карпюк не з'яўляўся. Быў ён у маім творчым "запасніку", але для другога цыкла — "Партрэты", калі хопіць сілы і часу напісаць іх. Але апынуўшыся ў слаўнай Гародні, што я мог апісаць? Каложскую царкву? Абкам? Не! Я ўспомніў жывога чалавека — майго калегу, амаль легендарнага ў сваёй барацьбе за праўду.

Абкамаўцы папрасілі нас на другі дзень выступіць перад сакратарамі сельскіх партарганізацый. Наша аўдыторыя! Але я прапанаваў далучыць да нашай групы Карпюка. Знайшлі Аляксея ў "Інтурсысе", дзе ён працаваў. Пакрыўдзіўся, што не ведае пра наш прыезд. Згадзіўся выступіць з намі. Але прапанаваў запрасіць маладых пэртаў (не помню ўсіх, помню Дануту Бічэль). Абкамаўцы сваіх не падтрымалі: няма калі вершыкі слухаць — уборка. Не інакш, за адмову ўзяць пэртаў Карпюк на выступленне не з'явіўся. Яшчэ раз паказаў характар.

Пакуль мы выступалі (між іншым, трымалі нас сакратары паўдня, бо не толькі слухалі, але самі разгаварыліся — цэлыя сюжэты падкідвалі), жонкі нашы і дзеці добра набілі ногі, аглядаючы горад. Абкам даў ім кампетэнтнага гіда з краязнаўчага музея. Дзеці былі ў захапленні, асабліва Тарасаў Лёня і мой Саша.

А вось Навагрудак, які мы аглядалі на чацвёрты дзень падарожжа, уражання не зрабіў: гола. Але зачаравала ўсіх Свіцязь. Паў-

дня там прагулялі. Купаліся. Настрой узняўся як ніколі. У абкамаўскай майстэрні падрамантавалі машыны, замянілі падфарнікі, зрабілі прафілактыку. І суседкі, якія два дні не размаўлялі і глядзелі адна на адну амаль варожа, на трэці дзень пасвятлелі, павіталіся і ўміг аднавілі свае суседскія, сяброўскія адносіны. Толькі за руль ніводная не папрасілася. Ці садзіўся хто-небудзь з іх пасля? Не ведаю.

Дзеці жылі падарожжам. У школу пайшлі — сачыненні напісалі пра Белавежскую пушчу, Гродна і Свіцязь. Мае ўсю доўгую зіму марылі пра новую паездку вясной і летам. Я абяцаў. Але абяцання не выканаў. Чаму? З-за працы. Раней, чым назваць так п'есу, Андрэй мяне называў «зацюканым апосталам». А між тым у Белавежы і ён не быў, хоць ездзіў у Брэст на прэм'еры спектакляў па сваіх п'есах.

Пасля майго знаёмства з Раманавым Андрэем патрабаваў, каб я завёз яго ў Белавежу. І вось нагода. Прэм'ера "Сэрца на далоні" ў пастаноўцы Волкава. Прапаную Андрэю паехаць — густу лепшага драматурга веру. У Віцебску, куды я ездзіў з Георгіем Коласам, спектакль мне не спадабаўся, але ў іх была свая інсцэніроўка. Брэст ставіў па маёй.

— А ў Белавежу паедзем? — спытаў Андрэй.

— Абавязкова.

Спектакль спадабаўся і мне, і Андрэю — судзіць высокага рангу. Узрадаваны, усцешаны і гроў акцёраў, я, што называецца, шыкануў банкетам. Распусціў усё, што меў, узяў у сябра, а потым Андрэй сам дадаваў: ён любіў бедным акцёрам зрабіць свята. Прачнуліся пасярод дня. Меліся ехаць у Белавежу. Машыну дырэктар тэатра паабяцаў. Заглянулі ў кашалькі — пазмрачнелі. З чым ехаць? З дзесяццю рублямі? Прыехаць да малазнаёмага дырэктара пушчы: накармі збыднёных творцаў? Можна, і пакорміць, чалавек шчодры, але дзе будзе наш пісьменніцкі гонар?

— Добра, што білеты загадзя ўзялі, — уздыхнуў я.

Андрэй абурывіўся:

— Ты што, здаешся? Змагар! Брэст перавярну, крэпасць штурмам вазьму, але ў пушчу паедзем. Колькі мару! Баішся ты — адзін паеду. Сядзі ў нумары, глытай слінкі, а я ў тэатр! Пазычаць грошы.

— У каго пазычаць? У акцёраў? Вярнуўся на машыне, узбуджаны, "прычышчаны", заведзены на ўсе свае абароты.

— Ляцім! А то дзень канчаецца.

Дзень быў вясновы, але хмурны; ранняя вясна: на паўночных схілах і пад густымі прысадамі ляжаў снег. Госьць Камянец. Знакамітая Белая вежа. Але агледзім яе пасля. Хутчэй у пушчу, каб быць там да заходу сонца.

У Каменюках ужо збудавана была гасцініца. Не баяліся, што не будзем мець начлегу, — Раманаў дасць прытулак. Але ж найперш — у гасцініцу! Пустая. Займаем лепшы нумар — "міністэрскі" — два пакоі (у Віскулях, калі іх збудавалі, прытулак мелі толькі саюзныя міністры; усё гэта я распытаў у Раманава, калі пачаў пісаць "Снежныя зімы").

Паставілі партфелі — і ў дырэкцыю пушчы, будынак побач. Пуста. Адна прыбіральшчыца. Дырэктар у пушчы. Дзякуй Богу, не ў Фінляндыі, дзе ён быў месяц назад, калі я дазваніўся ў яго кантору.

— І доўга ён будзе там? Ноч наступае.

— У нас час нямераны. Мы жыём у лесе.

— Ах, я ж забыўся: вы на мяжы паясоў (у Польшчы свой час). Не зразумела жанчына.

— А вы хто?

— Рэвізоры. Чыталі Гогаля? Мы — адтуль. Во ён, — паказаў Андрэй на мяне, — гараднічы, а я Хлестакоў.

Жанчына засмяялася.

— Хлестакова я бачыла. У тэатры. Падобны.

— Дайце хатні тэлефон пана дырэктара.

Дала без допыту, на паперцы напісала імя, імя па бацьку.

Агледзелі вальеры. Два аблезлыя зубры ніякай увагі да нашых персон не выявілі. Дзікі хоць зарохкалі, але няласкава, бадай пагрозліва. Адны добрыя казулі падышлі да загарадкі, выцягнулі шыі.

— Просяць хлеба.

— Дарагія мае! Мы сёння не абедалі. Пачастуемся самі — пачастуем вас.

З гасцініцы пазванілі Раманаву на кватэру. Адказала жонка. Бачыў я яе аднойчы — у Мінску на юбілей ляснага міністра Мацвееўкі. Мянэ ён запрасіў у якасці "вясельнага генерала". Меў я тады такі гонар. Там Раіса Іванаўна трымалася збоку, правільна і калі. І я не ведаў, якая яна ў будзённым жыцці.

Аднак дзень канчаўся, а мы яшчэ не сустрэліся з гаспадаром пушчы. А без гаспадара што пабачым заўтра?

Набіраў я, але трубку перахапіў Андрэй,

— Добры дзень, гаспадыня Белавежы!

— Я не гаспадыня. Гаспадар — дзяржава.

— Але ж ёсць галоўны зубр? Важак!

— Вы маеце на ўвазе дырэктара?

— І дзе ён хаваецца?

— Ад каго яму хавацца?

— Ад нас.

— А вы хто?

— Мы? Мы — рэвізоры.

— Па якой частцы?

— Па зубрах.

— З акадэміі?

— Бярыце вышэй.

Гаспадыня засмяялася.

— Па зубрах была рэвізія.

— Была, але працавала дрэнна: даўжыню рагоў не вымерала, зуброў не палічыла, "ляпёшкі" не паважыла. Колькі закладае — колькі выкладае... Пуд? Два?

Раіса Іванаўна зразумела: не начальства, балаболы нейкія.

— Хутка вернецца галоўны ахоўнік? Зубрыха не прыварожыць?

Раіса Іванаўна рагатнула.

— Халастых у нас няма, у кожнай свой зубр. Мой начуе дома.

— З'явіцца — няхай ідзе да нас. У шосты нумар.

— Заўтра дня не будзе?

— А мы хочам сёння! Мы такія... нецяярлівыя. А вы яму клуначак звяжыце; споднікі абавязкова...

ЛІТВА

...Хто ў гімназіі вучыўся,
Тых часоў ён не забыўся:

Хоць і цяжка нам было —
Слова роднае жыло...

(Мікола РУЛІНСКІ, былы вучань).

У 1989 годзе ў Вільні ў Палацы прафсаюзаў упершыню пасля амаль 50-гадовага замоўчвання адзначылі 70-годдзе Віленскай беларускай гімназіі (ВБГ). Пачалася перабудова, узніклі першыя "ластаўкі" беларускага адраджэння: клуб "Сябрына", пазней Таварыства беларускай культуры. Маладзейшае пасляваеннае пакаленне гуртавалася вакол старэйшага, цікавіліся гісторыяй беларускага адраджэння пачатку XX стагоддзя, тады і даведаліся, што ў Базыльянскіх мурах на працягу 25 гадоў працавала гімназія.

Віленскай беларускай гімназіі — 85 гадоў

Тады на юбілей прыйшлі былыя вучні-віленчкі: Лявон і Юра Луцкевічы, Лявон Кароль, Янка Багдановіч, Зоя Коўш, Тулейкі, Міраслава Русак, Яраслаў Станкевіч. Юбілей адзначылі сціпла, але свята атрымалася і запомнілася. І так пачалі гуртавацца, збірацца кожную нядзелю. Стварылі хор беларускай песні "Сябрына", яго ўзначаліў Юрый Зямніцкі. Пазней далучыўся Мікола Рулінскі, ад першай сустрэчы і да апошніх дзён яго жыцця мы сябравалі, жылі побач. Вельмі часта ён успамінаў свае лепшыя гады — вучобу ў гімназіі. Яго сям'я прыехала ў Вільню з Любчы, вучыўся ў гімназіі і старэйшы брат Зміцер. Ён спяваў у хоры ў Пятніцкай царкве (там у міжваенны час вяліся набажэнствы па-беларуску), чытаў псалмы. Гімназію ў Вільні скончылі яго жонка Кіра Крупіч і яе сястра Марыя Крупіч. Захаваўся атэстат Марыі аб заканчэнні гімназіі.

У 1994 годзе ў Вільні шырока адзначалі 75-годдзе гімназіі. Прыехалі былыя вучні з Польшчы, Беларусі, Літвы, шмат было і ганаровых гасцей. Слёзы радасці, кветкі, успаміны, вандроўка па Вільні, наведванне могілак. Адзначалі гэтую падзею ў былым будынку гімназіі — Базыльянскіх мурах, ужо працавалі беларускай школа і кафедра беларускай філалогіі пры педуніверсітэце. У 1999-м 80-годдзе адзначалі і ў школе, і ў Базыльянскіх мурах.

1 лютага 2004 года споўнілася 85 гадоў школе. У фае размясцілі фотаздымкі выпускнікоў розных гадоў, іх было ўжо 9, на другім паверсе адкрылася выстава мастакоў-іканапісцаў: Андрэя Гайдука і Юлі Бальшадэкавай, бацькоў вучаніцы нашай школы. У святочнай зале адбылася сустрэча гімназістаў з вучнямі, настаўнікамі і бацькамі. З кожным годам іх становіцца ўсё менш і менш. Гэтым разам прыйшлі тры: Вера Шостак (на здымку), равесніца гімназіі, нарадзілася ў той год, калі адкрылася гімназія. Прыехала ў Вільню з Навагрудчыны, тады горад для яе быў, як Амерыка. Яна расказвала цікава пра гады юнацтва. Пажадала вучням шанаваць сваіх настаўнікаў, не забываць школу, любіць жыццё. Потым выступіў Яраслаў Станкевіч, наш настаўнік, Міраслава Гусак. Усе з удзячнасцю ўспаміналі сваіх настаўнікаў: Алену Сакалову-Лекант, Барыса Кіта і іншых.

Ва ўрачыстай частцы выступілі

дырэктар школы імя Ф.Скарыны Г.Сівалава, настаўніца роднай мовы і дырэктар школьнага музея Д.Стахновіч, дарадчык па культуры Беларускага Пасольства В.Самусева, прэзідэнт ЗБ Л.Мурашка. Вучні падрыхтавалі канцэртную праграму, у якой выступіў ансамбль "Жаварончкі", вершы Р.Барадуліна прадэкламавала вучаніца 5 класа Н.Хадунькіна, байку прачытаў Э.Базюк. Хор настаўнікаў завяршыў канцэртную праграму. Лепшым і самым актыўным вучанцам школы, дванаццацікласніцам Наталлі Бука і Алене Базар, прэміі з фонду Юрыя Зямніцкага ўручала яго дачка Таццяна Скорая. Напрыканцы ўсе разам спявалі песню "Такія мы ёсць, беларусы".

Вечарам свята працягвалася. Адбылася сустрэча выпускнікоў школы імя Ф.Скарыны, для іх вучні падрыхтавалі гумарыстычную праграму са школьнага жыцця, вялі дванаццацікласніцы Н.Бука і В.Фалевіч. Лёс параскідаў выпускнікоў: хто ўжо працуе, хто вучыцца ў Мінску, хто ў Гродне, Клайпедзе, Варшаве. Але школу выпускнікі не забываюць, любяць сюды прыходзіць, тут іх чакаюць, імі цікавяцца і з цеплынёй успамінаюць гады вучобы. Выпускнік Альберт Паплаўскі, цяпер студэнт Мінскага педуніверсітэта імя М.Танка, сказаў: "У маім жыцці былі тры школы і самая лепшая беларуская".

1 лютага — дзень гімназіі — стаў традыцыйным святам у школе, яно адзначаецца кожны год. Развіталіся да новых сустрэч.

Тэкст і фота Леакадзіі МІЛАШ,

настаўніцы беларускай школы імя Ф.Скарыны.

водгук

Вестка з Даніі

Прыемная неспадзяванка. Урэдакцыю завітала сталая жанчына і перадала вестачку з Даніі ад сваёй дачкі Вольгі Прыймак: "Вольга чытае "Голас Радзімы" і ўдзячная за газету". Прызнацца, хоць галоўнаму рэдактару і давялося некалькі гадоў таму пабываць у Даніі, сталыя чытачы адтуль пакуль голасу не падалі. Зразумела, мы ўдзячныя Вользе Прыймак за ўвагу і будзем спадзявацца, што яна знойдзе час даслаць у газету больш падрабязную вестачку аб сабе.

падрабязнасці

Свой шлях Вольгі Куртаніч

Пераважная большасць беларускіх пісьменнікаў была ўскальхнута весткай: паэтка Вольга Куртаніч стала першым і пакуль што адзіным сябрам Міжнароднай асацыяцыі пісьменнікаў і публіцыстаў. Што і казаць – ганарова. Але шмат для каго нечакана. Бо дагэтуль Куртаніч не ўваходзіла ў абымму модных пісьменнікаў.

Асабіста для сябе Вольгу Куртаніч – тады яшчэ маладую дзяўчыну, якая зачаравала як пачаткоўцаў, так і мэтраў, – я адкрыў на колішнім, мо гадоў дваццаць назад, семінары творчай моладзі ў “Іслачы”. Яна тады ярка заявіла пра сябе творчасцю, як для пачаткоўца арыгінальнай і даспелай. Потым, пасля ўзлёту, надышло пэўнае зацішша. Але вось апошнім часам на старонках перыёдыкі Вольга Куртаніч пачала з’яўляцца ў новым творчым абліччы, моцная, адметная не толькі ў роднай літаратуры, але, якую, і на шырокім сусветным літаратурным абсягу паэтка.

Яна, з аднаго боку, адарвалася, ці, дакладней, пайшла наперад ад традыцыйнай беларускай паэтычнай манеры, а з другога, не папоўніла шэрагаў нашых так званых постмадэрністаў, якія гучна заяўляюць пра сваё наватарства, б’ючы ў прамым і пераносным сэнсе ў пагнутыя тазікі. Вольга Куртаніч ідзе сама па сабе. Так, як рускай паэзіі ішлі Ганна Ахматава і Марына Цвятаева, ва Украінскай – Леся Українка і Ліна Костанка. Ці здолеў зняцца да гэтых вяршынь і замацавацца на іх – пакажа час. Нядаўна выдадзеная кніга паэзіі, падкрэслім, не зборнік вершаў, “Валавуд” – абнадзейвае. Хочацца спадзявацца, што ён будзе пранікнёна і грунтоўна прачытаны і ацэнены прафесійнай крытыкай. А ў мяне заўсёда іншая: па гарачых слядах пачуць ад паэтэсы каментар да нядаўняй падзеі, а найперш даведацца, што ўяўляе гэты пакуль што шмат для каго таямнічы МАПП.

— Я разумею вашу цікаўнасць да арганізацыі, членам якой мяне абралі. МАПП – Міжнародная асацыяцыя пісьменнікаў і публіцыстаў – створана некалькі гадоў таму, яе

штаб-кватэра знаходзіцца ў Рызе. Ініцыятыва зыходзіла ад вядомага пісьменніка і журналіста Марата Каландарава, які яе і ўзначаліў.

Нічога дзіўнага няма ў тым, што ў гэтую арганізацыю, якая хутка стала аўтарытэтнай, увайшлі многія творцы з Расіі, Украіны, Латвіі, Літвы, Эстоніі, а яшчэ – Аўстрыі, Балгарыі, Венгрыі, Германіі, ЗША, Ізраіля, Турцыі, Чэхіі, Чылі і іншых краін. У шэрагах МАПП таксама навукоўцы, палітыкі, людзі мастацтва. Як бачыце, не толькі тыя, хто працуе ў галіне мастацкай літаратуры, а і хто піша навуковыя артыкулы, падручнікі і да т.п.

Дарэчы, ініцыятыву стварэння арганізацыі, падобнай МАПП, у размовах з Каландаравым раней падтрымалі і Васіль Быкаў, і Андрэй Вазнясенскі, і Уладзімір Вайновіч, і іншыя вядомыя пісьменнікі. Яму проста было сустракацца з людзьмі, бо Марат Каландараў шмат гадоў працуе ўласным карэспандэнтам шэрагу латвійскіх СМІ ў Цэнтральнай Еўропе. Мы з ім таксама мелі прыватную сустрэчу.

— А як атрымалася, што ты выступіла ў ролі першай беларускай ластаўкі? Ці будзе ад нас папаўненне?

— Што тычыцца “першай ластаўкі з Беларусі”, дык тут магу дадаць, што я “літаратурная ластаўка”, бо разам са мной у МАПП былі прыняты і некалькі чалавек, якія працуюць у галіне публіцыстыкі, эканомікі, псіхалогіі, фотады-зайна (як афарміцелі кнігі). Каардынатарам МАПП на Беларусі з’яўляецца аўтар публікацый па праблемах філасофіі і псіхалогіі прафесар Кацярына Пашкевіч. Аднак пакуль толькі мае паэтычныя творы, так бы мовіць, прадставяць Беларусь у міжнародным зборніку паэзіі, які ў гэтым годзе патрапіць аж у 30 краін свету.

У МАПП, між іншым, уваходзяць і так званыя асацыяваныя члены – гэта арганізацыі, фірмы, такія, як выдавецкі дом “Фенстэр”, выдавецтва “Кантынент” і інш.

— **Мабыць, і ад нас знойдуцца ахвотнікі туды трапіць і, галоўнае, будуць прыняты. Напрыклад, наш слаўны “Беларускі кнігазбор”, у якім ты выдала тры свае кнігі. Як вядома, у эпоху СССР беларуская літаратура ішла ў свет у асноўным праз рускія пераклады, бо, на жаль, нашу мову і тады, і цяпер ведае дасканалая вельмі мала прафесійных перакладчыкаў. Членства ў МАПП, мяркую, паспрыяе павышэнню і пашырэнню ў свеце цікавасці да нашай мовы і з’яўленню значна большай колькасці перакладчыкаў, здольных перакладаць з арыгінала...**

— Тут жа магу вас, Яўген, расчараваць, убачыўшы, як вас хвалюе мова-пасрэднік. Усе: і мае, і вершы калег з іншых краін – будуць надрукаваныя на рускай мове. А як, скажыце, у той жа Аўстрыі ці Францыі прачытаюць беларускамоўныя вершы? Праўда, і чытаць іх бу-

дуць толькі тыя, хто валодае мовай рускай, аднак такіх значна больш, чым тых, хто ведае беларускую.

— У такім разе і вы мяне крыху пачынаеце расчараваць “свай” асацыяцыяй. Бо, меркавай, будзе так, як прынята цяпер у цывілізаваным свеце, калі кніга паэзіі нацыянальнага аўтара, якая выдаецца, друкуецца ў арыгінале і ў перакладзе. Магчыма, такі прычып будзе сцвярджацца і ў мапаўскай бібліятэцы. А для цябе, паколькі пішаш вершы і па-руску, зроблена своеасаблівае выключэнне. Дарэчы, як ты адчуваеш сябе як двухмоўная паэтка? Кажучы па шчырасці, я толькі цяпер даведаўся, што пішаш і па-руску. І зусім нават няблага.

— Не наступай, Яўген, на мазалі... Колькі кніг ні выходзіць на Беларусі, у лепшым выпадку літаратары пагавораць пра іх у сваім коле ды забудуць. Узнагароды і прызнанне атрымліваюць адзінкі (бо конкурсаў амаль ніякіх няма).

Аднак вось дзіўна: не паспеў у мяне выйсці зборнік рускіх вершаў “В блистании строк...”, як адразу ж пачалі папікаць: “маўляў, як так, ты ж беларуская паэтка”. Нават у аматарскай энцыклапедыі “Краса і сіла”, куды, дарэчы, абралі далёка не лепшыя вершы (як, зрэшты, і ў анталогію беларускай паэзіі, што выйшла нядаўна ў Маскве, — мусіць, паставілі тыя, якія лягчэй перакладаліся...), складальнік акцэнтаваў увагу на тым, што Ахматавай ці Цвятаевай я не стану. А справа ў тым, што ні Ахматавай, ні Цвятаевай я быць і не павінна, і не імкнуся. Я — Вольга Куртаніч! І я — руская, чым шчыра ганаруся. Аднак, нягледзячы на тое, што ні я, ні мае блізкія і далёкія родзічы беларускіх каранёў не маюць, большую частку твораў (паэзія, проза, драматургія, публіцыстыка) напісала па-беларуску.

— **З некаторымі тваімі выказваннямі, Вольга, можна і паспрачацца. Але, мяркую, пачытай так адчуў і зразумей, што ты натура адметная і своеасаблівая не толькі ў сваіх творах, але і ў гаворцы вакол іх. Жадаю табе і надалей заставацца няўрымслівай, творча дынамічнай і непаўторнай.**

Гутарыў Яўген ЛЕЦКА.

анонс

Нацыянальны конкурс прыгажосці з рэгіянальным акцэнтам

Сёлета адбудзецца ўжо 4-ты Нацыянальны конкурс прыгажосці. Створаны аргкамітэт. Праводзіць конкурс будзе Міністэрства культуры сумесна з Міністэрствам адукацыі, Беларускай Рэспубліканскай саюзам моладзі і Белтэлерадыёкампаніяй, якая мае эксклюзіўнае права на яго дэманстрацыю і аанасаванне.

Пераможцы мінулых конкурсаў прыгажосці прадстаўлялі нашу краіну на міжнародных конкурсах. “Міс Беларусь-2000” Ганна Стычынская з Магілёва — на Міжнародным конкурсе “Топ-Мадэль Інтэрнэшнл”, а “Міс Беларусь-2002” Вольга Неўдах — на конкурсе “Міс Свету”. Уладальніца тытула “Міс Фота” Вольга Сярожнікава ўдзельнічала ў конкурсе “Міс Еўропа” ў Парыжы, а цяпер з’яўляецца дырэктарам Нацыянальнай школы прыгажосці.

У хуткім часе павінны пачацца адборачныя туры па абласцях. Ад кожнай прыедзе 3 дзяўчыны, Мінск асобна прадставяць тры конкурсанткі. У конкурсе возьмуць удзел толькі грамадзянкі Рэспублікі Беларусь ва ўзросце 17-25 гадоў уключна. Усе, каго адбяруць на месцах з дапамогай экспертнай камісіі, пройдуць навучанне на базе Нацыянальнай школы прыгажосці. На рэспубліканскім конкурсе адбудзецца дэманстрацыя нацыянальнага касцюма, вырабленага з улікам рэгіянальных асаблівасцей.

Нацыянальны конкурс мае наступныя намінацыі — “Міс Беларусь”, “1-я віцэ-міс”, “2-я віцэ-міс”, а таксама “Міс Чароўнасць” і “Міс Фота”. Прыз глядацкіх сімпатый збіраецца ўручыць Белтэлерадыёкампанія. Пытанне з праграмаваннем прэтэндэнтак яшчэ вырашаецца. Вядома, што яно будзе выплачвацца ў беларускіх рублях.

Сам конкурс павінен прайсці ў чэрвені. Ён, як падкрэсліў міністр культуры Леанід Гуляка, стане з’явай у культурным жыцці і яшчэ раз прадэманструе адметнасць беларускіх жанчын.

Алена СПАСЮК.

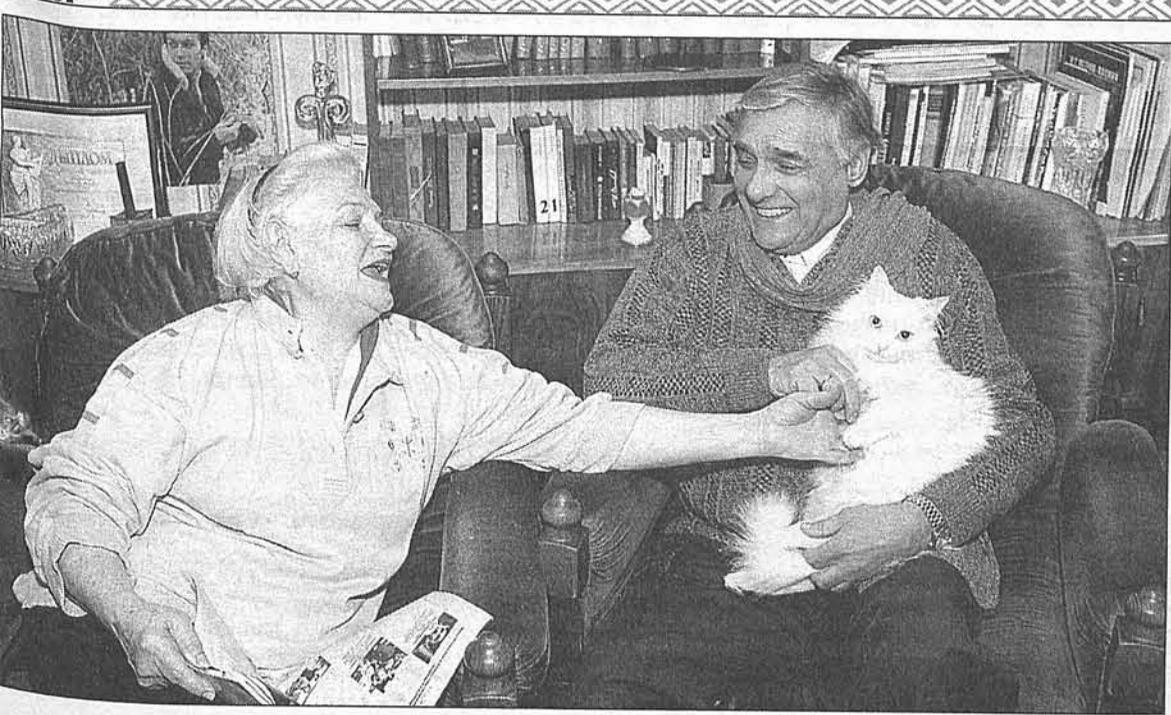
Мультыплікацыйны серыял «Несцерка»

На кінастудыі “Беларусь-фільм” прыступілі да стварэння мультыплікацыйнага серыяла пад назвай “Несцерка”, рэжысёрам якога з’яўляецца Ігар Волчак.

Па яго словах, гэта свайго роду спроба «рэаніміраваць» крыху забыты персанаж. Сюжэт мультфільма пабудаваны на паўсядзённым жыцці, традыцыях і звычаях беларусаў, вобраз якіх і будзе ўвасабляць галоўны герой — Несцерка. Мультфільм агучаць на беларускай мове, але магчыма і рускамоўная версія, бо праектам ужо зацікавіліся расійскія мультыплікатары. Фільм ствараецца пры дапамозе камп’ютэрнай тэхнікі. Ён будзе складацца з 8 частак. Стваральнікі “Несцеркі” плануюць завяршыць работу ў маі бягучага года.

Наталля ЯРЭМІЧ, “Мінск-Навіны”.

ракурс

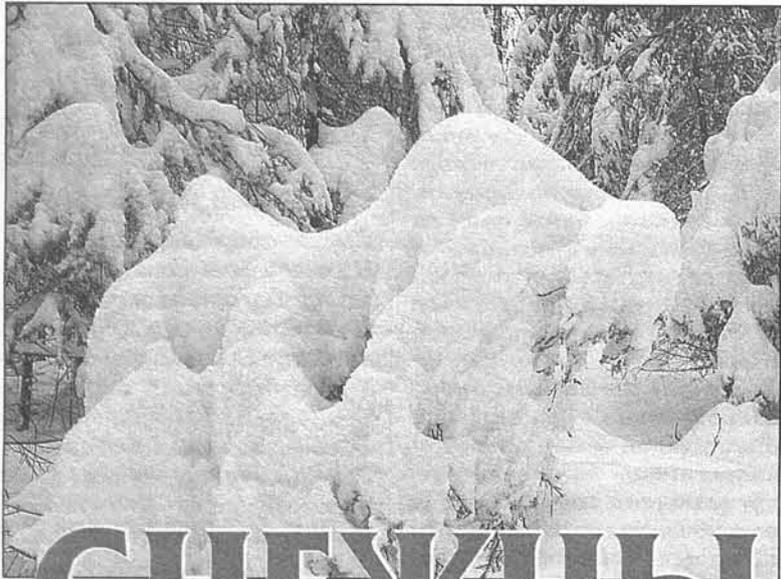

Знакаміты Расціслаў Янкоўскі ў хатняй абстаноўцы не менш прывабны, чым на сцэне

“Дом чалавека – гэта яго крэпасць і месца, дзе яму заўсёды рады, яго любяць і чакаюць”, – лічыць народны артыст СССР Расціслаў ЯНКОЎСКІ. НА ЗДЫМКУ: Расціслаў ЯНКОЎСКІ з жонкай Нінай і хатняй любіміцай – кошкай Кісай.

Фота Генадзя ЖЫНКОВА, БелТА.

вандроўка з яўгенам казіюлем

І сапраўды — нашто спяшацца? Усё жыццё бяжыць у ліхаманкавым тэмпе. Спыніцеся і азірніцеся, каб убачыць іншую зіму, не тую, што бязмернымі гурбамі псуе сёлета ваш гарадскі настрой. Каб убачыць і адчуць той стан прыроды, які Ніл Гілевіч назваў снежаньскай імпрэсіяй:

Белья
сыплюцца долу крышталікі,
Белья
крышацца хмаркі ўгары.
Сосны
захутаны ў белья шалікі,
Белая
мітусь у белым бары...

Ну што? Страпанулася нешта ў душы? Калі так, то запрашаю за мной на снежны вернісаж, які разгарнула матухна-прырода. Маршрут агляду мне добра знаёмы: тры кіламетры лясной сцяжынкі ў бок майго лецішча. І на кожным кроку — скульптуры, як быццам высечаныя з бялюткага мрамору. Каб зразумець мастацкую задуму прыроды, патрабуецца трохи асабістага ўяўлення і фантазіі. А калі пашанцуе з асвятленнем, то можна ўбачыць постаць чалавека, які прысеў і аб нечым задумаўся, а трохи далей — магутны зубр завяз у снезе. За паваротам сцяжынкі, у наступнай "зале", нейкія пачвары палохаюць сваёй незвычайнасцю.

Цікава: колькі разоў праходзіў гэтай сцяжынкой — і не заўважаў. У гэтым і ёсць асаблівасць снежнага вернісажу — змена "экспазіцыі" адбываецца не толькі пры змене надвор'я, але залежыць і ад асабістага настрою, уважлівасці, назіральнасці і шмат іншага. Здараецца, ідзеш увечары на лецішча і бачыш адно, а раніцай — іншае. Як быццам нехта за ноч старанна папрацаваў і знік у лясным гушчары, назіраючы адтуль за нашым здзіўленнем. Задум у гэтага прыроднага "скульптара" безліч. Зазірне ў малады ялоўнік, сыпане на гнуткія галінкі снегу, схіліць іх да зямлі і пакліча завею-памочніцу. Тая крутанецца паміж ялінак — туды жменю снегу, сюды жменю. Глядзіш — няма ялінак, замест іх на паляне авечкі пасуцца.

Дбае лясны мастак і пра прыгажосць сцяжынкі. Выбраў некалькі гнуткіх бярозак, схіліў іх снежным цяжарам — вось вам і прыгожыя аркі над сцяжынкой.

Неўзабаве скончылася анфілада "залаў" з фантастычнымі скульптурамі. Наперадзе — чысцюткі снежны абрус поля.

Лёгка сцяжынкі у цішы
Долу апускаюцца нясмела...
Светла ў полі, светла на душы...
Лёгка сцяжынкі у цішы...

Адбыўся снежны вернісаж, уражанні ад якога яшчэ доўга будуць верадзіць душу ў гарадской зімай няўтульнасці. І клікаць зноў у лясную прыгажосць.

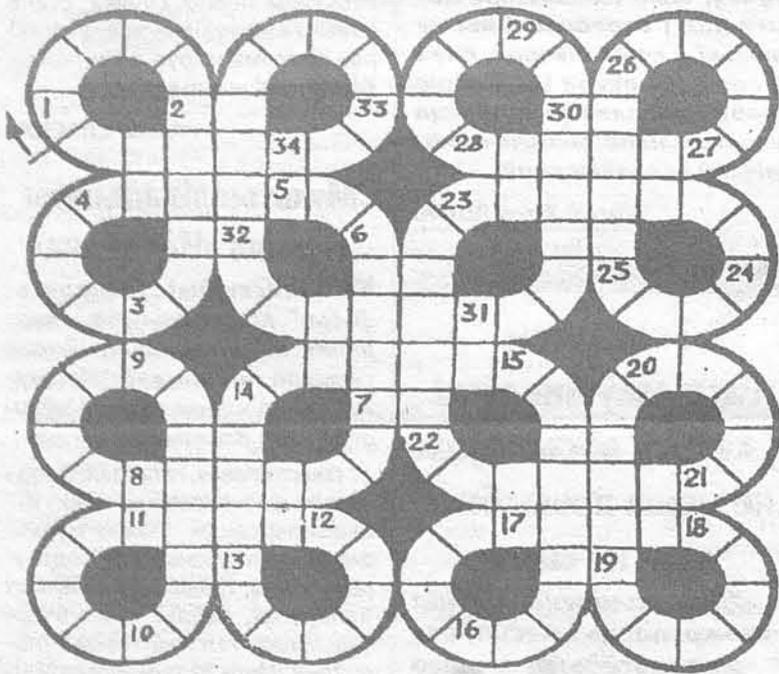
Тэкст і фота Яўгена КАЗІЮЛІ.

Калі вы не ачарсцвелі душой і не згубілі здольнасць здзіўляцца, то вам патрэбна далучыцца да мяне, каб адправіцца разам у зімовы лес. Адна ўмова — не спяшацца, бо нас чакае

В
е
р
н
і
с
а
ж

крыжаванка ад ірыны бекіш

1. Вылучэнне складу або цэлага слова сілай голасу ці павышэннем тону. 2. Тоўстае бярвяно. 3. Зборнік табліц, геаграфічных карт. 4. Сакавіты корм для жывёлы, які захоўваецца ў траншэях, ямах. 5. Рыбная снасць, сетка, нацягнутая на абруч. 6. Кніга, у якой змешчаны догмы, палажэнні, сцвярджэнні мусульманскай рэлігіі. 7. Той, хто надзелены чым-небудзь, можа лічыцца прадстаўніком чаго-небудзь. 8. Парашкападобная сумесь алюмінію з вокісламі некаторых металаў, якая пры гарэнні дае высокую тэмпературу. 9. Паводле забабонных уяўленняў, прадмет, які пры-

носіць шчасце, удачу. 10. Пра таго, хто дакучае. 11. Дзяржанне ў прыладах працы, інструменце (малатку, долаце...). 12. Перапынак у час спектакля. 13. Статак коней. 14. Тое, што і неўраджай. 15. У аптычных прыладах: пласцінка з адтулінай для праходу святла. 16. Pole дзейнасці. 17. Ліст паперы. 18. Рулонная папера для абклейкі сцен або столі. 19. Абабітыя жытнія снапы, з якіх робяць кулі. 20. Вогненны след, які пакідае пасля сябе трасіруючая куля або снарад. 21. Паўтарэнне аднаго і таго ж слова або гук у пачатку вершаваных радкоў. 22. Род невялікага лірычнага апавядання ў

беларускай прозе. 23. Вострыя спрэчка. 24. Лоўкі эфектны прыём, нумар. 25. Даўней: верхняя мужчынская і жаночая вопратка з доўгімі поламі. 26. Актыўныя дзеянні супраць каго-небудзь з мэтай дабіцца перамогі. 27. Дакумент, у якім засведчана права вынаходніка на яго вынаходства. 28. Аб'яднанне некалькіх прадпрыемстваў з цэнтралізаваным кіраваннем. 29. Горны каўказскі казёл. 30. Зраднік, адступнік. 31. Маленькая беспазваночная членістаногая жывёліна, шкоднік у гаспадарцы. 32. Стан творчага ўздыму. 33. Імя першай жанчыны. 34. Важак, правадыр (групы, шайкі, банды).

кропка на карце

На Марсе таксама замятае...

У сярэдзіне XIX стагоддзя ў Лоеўскім раёне жыў памешчык, які захапляўся астраноміяй, і таму даў свайму маёнтку назву Марс. З таго часу жыхары называюць сябе "марсіянмі".

Цяпер у прыгожай вёсцы, непадалёку ад Дняпра, засталася 25 двароў, але аўталаўка і пошта наведваюць жыхароў рэгулярна, а клопаты "марсіян" самыя зямныя: нарыхтаваць дроў, дагледзець жывёлу, прыбраць снег, якога сёлета больш чым звычайна. Замятае "марсіян", як і ўсіх беларусаў.

НА ЗДЫМКУ: юная Наталля НЯМЛЕЙ, студэнтка Лоеўскага педагагічнага вучылішча, прыязджае ў вёску Марс часта, наведвае бабулю; згодна з прапіскай Мікалай МАР-

КАВЕЦ жыве ў вёсцы Марс, значыць, марсіянін.

Фота
Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

P.S. У Беларусі можна пабываць на Юпітэры і Венеры. Наведаць гэтыя "планеты" для жыхароў Беларусі не складае ніякіх праблем. Прычым гэта падарожжа не будзе мець нічога агульнага з пераадоленнем міжпланетнай прасторы. Незвычайныя "касмичныя" назвы маюць некалькі невялікіх вёсак у беларускай глыбініцы. Напрыклад, Венера знайшла прытулак на краі ляснога масіву ў Лагойскім раёне, кіламетраў за 15 ад ажыўленай аўтамабільнай трасы Мінск-Віцебск. А ў Юпітэры, што ў Дзяржынскім раёне, стаіць толькі 8 дамоў, у якіх жывуць 11 пенсіянераў.

У Беларусі шмат населеных пунктаў з незвычайнымі назвамі. Напрыклад, вёскі Сахалін і Амерыка названы за сваю аддаленасць і за тое, што многія іх жыхары выязджалі на заробкі за акіяна. Прыкладна 80-90 працэнтаў назваў населеных пунктаў маюць канкрэтную матывацыю, у іх адлюстравана гісторыя народа.

«Голас Радзімы»
Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 288-11-97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-82 (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82.

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
<http://golas.promedia.by>

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Аб'ём 2 друк. аркушы. Тыраж 2 400 экз. Заказ 175. Падпісана да друку 24. 2. 2004 г. у 12.00.
Газета набрана і звярстана на рэдакцыйным настольна-выдавецкім комплексе. Знакам ® пазначаны рэкламныя матэрыялы.
Адрукавана ААТ «Чырвоная зорка» (220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3).
Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», могуць не супадаць.
© «Голас Радзімы», 2004.